

Pásztor István Zoltán, PhD

A romák civil és politikai részvétele a településeken

Magyarországon egész Európában egyedülnek mondható kisebbségi (nemzetiségi) önkormányzati rendszer működik. Ehhez nagyban hozzájárult a 89-90-ben lejátszódott demokratikus átalakulás is, de a „határon túli magyarság” megoldatlan gondjai talán még komolyabb motivációt jelentettek.

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1993. február 1-én, 44. ülésén elfogadta a híres 1201-es Ajánlást, amely a nemzeti kisebbség definiálásával (I. fejezet, 1. cikkely), többek között a magyar törvénykezésben is megjelent. Ezt követte Magyarországon a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény, amely megalapozta a hazai nemzetiségek önkormányzati rendszerét (Kállai, 2005).

Ez a rendszer bár többször változott máig fennáll és működik, ezért felmérésünkben részletesen kitértünk ennek a kérdéskörnek a vizsgálatára is. Kíváncsiak voltunk, hogy a településeken működő roma nemzetiségi önkormányzatok (továbbiakban: RNÖ) mennyi a képviselővel dolgoznak, részt vállalnak-e a romák a települési önkormányzatok képviselő-testületi munkájában és milyen kapcsolatot ápolnak egymással a helyi önkormányzatok és a roma nemzetiségi önkormányzatok. Ezen kívül vizsgáltuk az RNÖ külső kapcsolatrendszerét, tevékenységi köreit, valamint a roma lakosság részvételét a sportéletben, a hagyományőrzésben és a települési polgárőrségekben.

I. A cigány kisebbség önkormányzati rendszere 1994-2010 között

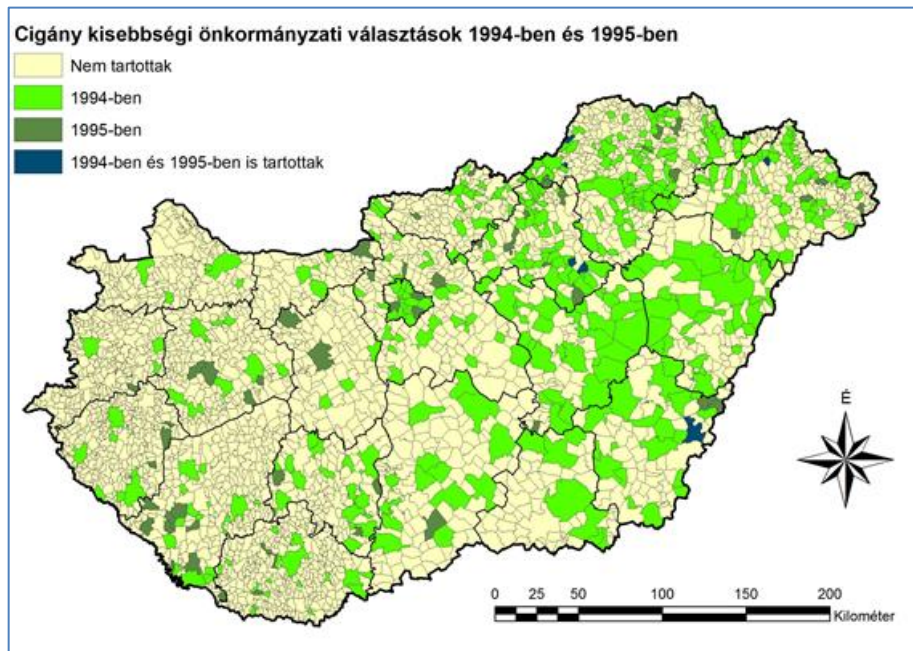
Az első kisebbségi választást 1994. december 11-én tartották. A választások előtt úgy tűnt, hogy sok településen nem fogják tudni megalakítani a kisebbségek saját önkormányzataikat, még ott sem, ahol aktív kisebbségi közösségi élet zajlott. Ezek a félelmek nem igazolódtak, de a jogalkotó lehetővé tette a pótválasztást, amely a következő év novemberében zajlott le.

Az első helyi kisebbségi önkormányzati választásokkor, 1994 és 1995-ben tizenkét magyarországi kisebbség összesen 817 helyi kisebbségi önkormányzata alakult meg. Ebből 477 volt cigány kisebbségi önkormányzat (1. ábra). A cigány kisebbségi önkormányzatok közül 415 önkormányzat még 1994-ben, míg 62 önkormányzat csak az 1995-ös pótválasztások során alakult meg (Kállai, 2005). A legtöbb cigány kisebbségi önkormányzat (89 db, a települések közel 25%-a) Borsod-Abaúj-Zemplén megyében alakult meg. Ezt követte Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (50 db, /21,9%/) és Heves megye (41 db, /34,7%/). Az 1994-es első választások után Hajdú-Bihar megyében 28 (34,1%) településen alakult meg cigány kisebbségi önkormányzat (lásd III.1. alfejezet). Az arányok jól mutatják, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-

Szatmár-Bereg megyében, ahol a roma lakosság aránya tradicionálisan az országos átlag fölött van, ekkor még viszonylag kevés önkormányzat kezdte meg a működését.

Ezek a frissen megalakult önkormányzatok még az országos viszonyoknak megfelelően több tipikus problémával küzdöttek pl. nem volt meg a megfelelő felkészültség a feladatra, a helyi önkormányzatok nem tekintették őket partnernek, forráshiány.

1. ábra: 1994/95-ben megalakult cigány kisebbségi önkormányzatok területi elhelyezkedése Magyarországon

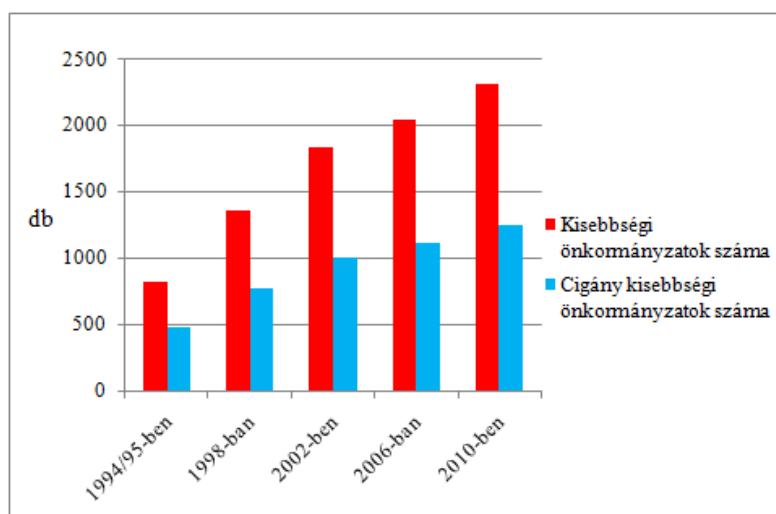
Forrás: Pásztor-Adorján-Pénzes, 2014

Az első választások érdekessége, hogy a megyeszékhelyeken lényegesen több volt a jelölt, mint a kisebb településeken. Az 1000 lakos alatti településekhez viszonyítva, közel a duplája. Ezt úgy is értelmezhetjük, hogy a nagyobb településeken élők, hamarabb szereztek tudomást a kisebbségi törvény adta lehetőségekről (Kállai, 2005). A másik oka pedig az, hogy a nagyobb településeken több cigány lakos élt, így nyilván többen kívántak a jelölés lehetőségével élni.

Az első kisebbségi választásokat követően azt tapasztaljuk, hogy a helyi kisebbségi önkormányzatok száma folyamatosan emelkedett (2. ábra). 1998-ban elsősorban a cigány és a német közösségnek köszönhetően nagymértékben gyarapodott a kisebbségi önkormányzatok száma Baranyában, Budapesten és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. A megalakult cigány kisebbségi önkormányzatok száma ekkor már 766 volt.

A második választások után a legtöbb cigány kisebbségi önkormányzat (129 db, a települések 36,1%-a) továbbra is Borsod-Abaúj-Zemplén megyében szerveződött meg. A darabszám tekintetében a klasszikusan magasabb roma aránnyal bíró megyék, mint Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (90 db, 39,5%) és Baranya megye (66 db, 21,9%) követte a sorban. Viszont azt is láthatjuk, hogy az ország észak-keleti térségeiben élő romungro cigányok az önkormányzatok létrehozásában aktívabbak voltak, mint az ország délnyugati részén élő beás cigányok. Hajdú-Bihar megyében pedig 35-re (42,7%) növekedett a cigányság települési önkormányzatainak száma (Kocsis, 2001).

2. ábra: A kisebbségi és cigány kisebbségi önkormányzatok számának alakulása 1994/95 és 2010 között

Forrás: saját szerkesztés a www.valasztas.hu adatai alapján

A 2002-es választások után 1841 kisebbségi önkormányzat, közülük 1004 cigány kisebbségi önkormányzat alakult meg az országban. A cigányság és a többi kisebbség politikai aktivitása az adatok szerint töretlen maradt. Viszont ezt követően merült fel különösen az etnobiznisz jelensége /mivel a választói névjegyzéket senki nem vizsgálta felül, az anyagi haszonszerzés reményében, bárki egy adott kisebbséghez tartozónak vallhatta magát/. A 2002-es cigány kisebbségi választások kapcsán került előtérbe, hogy a választási eredmények alakulásának döntő tényezője a jelöltek családnevének az ábécében elfoglalt helye. (Rátkai, 2003) Már ekkor tömegessé vált, hogy egyes jelöltek előnév felvételével kerültek a lista elejére.

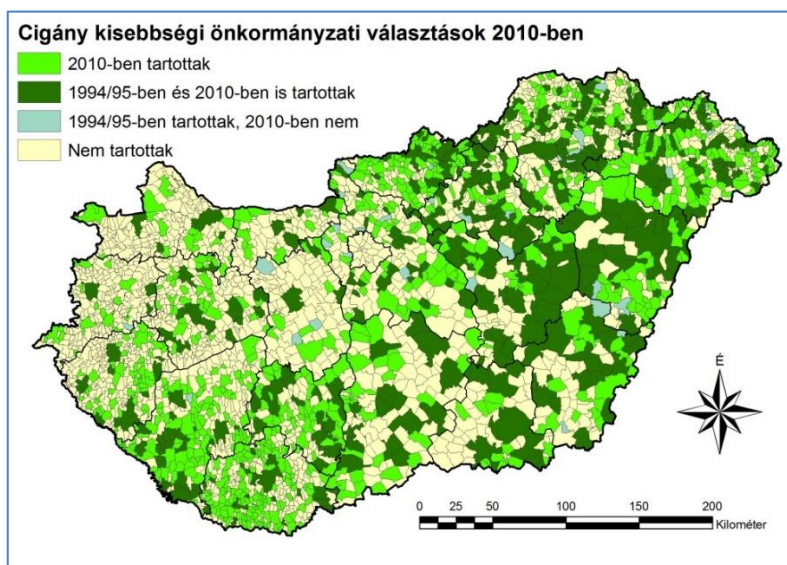
Olyan településeken és térségekben, ahol senki nem vallotta magát kisebbségi identitásúnak, rendre alakultak olyan kisebbségi önkormányzatok, amelyek bizonyítható módon semmilyen kisebbséget nem képviseltek, legalitásukat azonban nem lehetett megkérdőjelezni (Karácsony, 2005). A törvénymódosítások (legfontosabb a 2005. évi CXIV. törvény) ellenére a kisebbségi önkormányzatok

számának növekedése tovább folytatódott. Pedig bevezették a regisztráció intézményét, amelyet a valós kisebbségi érdekképviselő alapjának szántak. Ennek oka, hogy a 2006-os választásokig valamennyi választójoggal rendelkező magyar állampolgár választó, illetve választható volt. A formális nyilatkozattétel, hogy valaki az adott kisebbséghez tartozik, azonban nem hozta meg a mérséklődést, így 2006-ban 2040 önkormányzat szerveződött meg, melyből 1113 volt a cigánysághoz köthető.

A választás.hu adatai szerint roma választópolgárként 2006-ban 106.333 fő, 2010-ben 133.492 fő vetette magát jegyzékbe, vagyis 2010-re további 20 százalékkal növekedett azoknak a száma, akik részt kívántak venni a kisebbségi önkormányzati választásokon. Az tapasztalható, hogy a cigány kisebbségi választói létszám a fővárosban és minden megyében nőtt. A legnagyobb arányú növekedés Fejér (36%), Csongrád (33%) és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (30%) volt tapasztalható.

2010. október 3-án 1592 településen összesen 2321 kisebbségi önkormányzati választást tartottak, ebből 6 választás eredménytelen (ebből 4 a roma nemzetiséghez köthető) lett.

3. ábra: Települési cigány kisebbségi önkormányzatok területi elhelyezkedése 1994/95-ben és 2010-ben

Forrás: a www.valasztas.hu adatai alapján

Míg az első választások alkalmával inkább a nagyobb településeken, nagyobb városok közelében volt jellemző a települési cigány kisebbségi önkormányzatok jelenléte, addig ez 2010-re megváltozott. A bővülési folyamat elsősorban az aprófalvas térségekben (Baranya, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben) ment végbe (3. ábra).

A cigányság területi megoszlásával természetesen összefügg, hogy napjainkban az ország északnyugati harmadában jóval kevesebb cigány kisebbségi önkormányzatot találunk, mint az ország többi térségében.

Az első és a legutóbbi választások összehasonlítása során 35 települést (pl.: Füzesgyarmat, Sajópetri, Újszász, Budaörs, Zsámbék stb.) találtunk, ahol az első választásokhoz képest 2010-ben nem jött létre önkormányzat. Ezek közül 7 település Pest, 6 település pedig Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található (Pásztor-Adorján –Pénzes, 2013). A megszűnések általában a helyi adottságok függvényében történtek, annyi általánosságban azonban megállapítható, hogy inkább a nagyobb lélekszámú településekhez kötődtek (Kállai, 2005). A két vizsgált megyében is találunk példákat a jelenségre. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében öt (Beregdaróc, Gyüre, Napkor, Tiszaogyorós, Túristvándi), míg Hajdú-Biharban két esetben (Sárrétudvari és Zsáka).

II. A 2014-es nemzetiségi önkormányzati választások

II.1 A 2014-es választásokat meghatározó jogszabályi változások

Az Országgyűlés 2011. december 19-én fogadta el a 2014-es nemzetiségi választásokat is meghatározó CLXXIX. törvényt a nemzetiségek jogairól. A változások már a törvény megnevezésében is tetten érhetőek, mivel kisebbségek helyett a

nemzetiség jelölést használja. A cigány kifejezés helyett pedig, a roma került be, mind az Alaptörvénybe, mind pedig a nemzetiségek jogairól szóló törvénybe.

Az új sarkalatos törvény a 1993-as nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló, többször módosított törvényt váltotta, összhangban Magyarország új Alaptörvényével. Új definícióként meghatározta, a nemzetiségi kulturális autonómia, valamint a nemzetiségi általános választások viszonylatában a nemzetiségi szervezet fogalmát, mellyel az eddigi szabályozás adós maradt (Mayer, 2011).

Az Alaptörvény jelentős részben átvette a már eddig is meglévő nemzetiségi jogokat, így továbbra is államalkotó tényezőként ismeri el a nemzetiségeket, továbbá biztosítja a helyi és országos önkormányzatok létrehozásának jogát, az oktatási és kulturális jogokat, valamint a saját nyelven való névhasználatot. Az Alaptörvényben új elemként megjelent az önazonosság szabad vállalásához és megőrzéséhez való jog, amely alkotmányos alapot adott arra, hogy a törvényhozás a jövőben ki tudja zárni a visszaélés lehetőségét azokban az esetekben, amikor a nemzetiséghez tartozás önkéntes kinyilvánítása, megvallása a feltétele valamely jog gyakorlásának, illetve kedvezmény igénybevételeének (Kállai, 2012).

Az új törvény és a Nemzeti Választási Iroda szabályozása értelmében 2014-ben csak azokon a településeken lehetett nemzetiségi választást tartani, ahol a népszámlálási adatok alapján legalább 25-en az adott nemzetiséghez tartozónak vallották magukat és ahol legalább annyi jelölt indul, mint a megválasztható képviselők száma (három vagy négy). Három fő volt akkor, ha a nemzetiségi névjegyzékben szereplő választópolgárok száma a választás kitűzésének napján (2014. július 29-én) a településen kevesebb, mint száz fő, négy fő pedig abban az esetben, ha eléri, vagy meghaladja a száz főt.

Az is megkötés volt, hogy a jelöltnek szerepelnie kell az adott nemzetiségi névjegyzékben, és a megelőző két nemzetiségi önkormányzati választáson (illetve azokat követő esetleges időközi választásokon) nem lehetett más nemzetiség jelöltje. Nyilatkoznia kellett továbbá, hogy a nemzetiség képviselőjét vállalja, továbbá a nemzetiségi közösség nyelvét beszéli, kultúráját és hagyományait ismeri. A választópolgároknak fel kellett magukat vetetni a nemzetiségi névjegyzékbe, aki ezt nem tette meg az nem szavazhatott a nemzetiségi képviselők választásán, és nem is indulhatott jelöltként.

A korábbiaktól eltérően a települési nemzetiségi önkormányzatokat is öt évre választották.

II.2 A 2014-es települési RNÖ választás eredményei

2014-ben 1383 településen tűztek ki roma nemzetiségi önkormányzati választásokat, amelyből 1198-at tartottak meg és ebből egy település (Bedő) kivételével mindenhol eredményes volt a választás. A 2010-es 1248 RNÖ-vel szemben

tehát valamelyest kevesebb településen volt lehetőség a romák hivatalos képviselőjére. Azonban ez a szám még tovább csökkent (1. táblázat), mivel a hétköznapi gyakorlatban több helyen gondot jelentett, hogy a megválasztott képviselők nem tettek nyilatkozatot a köztartozás mentességükről, így az önkormányzat nem kezdte meg érdemi működését.

1. táblázat: Roma Nemzetiségi Önkormányzatok száma és aránya megyénként

Megye	Települések száma	RNÖ szám	RNÖ/Település
Baranya	301	121	40,1%
Bács-Kiskun	119	44	36,9%
Békés	75	35	46,6%
Borsod-Abaúj-Zemplén	358	173	48,3%
Csongrád	60	17	28,3%
Fejér	108	26	24,0%
Győr-Moson-Sopron	183	17	9,2%
Hajdú-Bihar	82	57	69,5%
Heves	121	66	54,5%
Jász-Nagykun-Szolnok	78	48	61,5%
Komárom-Esztergom	76	15	19,7%
Nógrád	131	83	63,3%
Pest	187	86	45,9%
Somogy	246	92	37,3%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	229	138	60,2%
Tolna	109	52	47,7%
Vas	216	20	9,3%
Veszprém	217	33	15,2%
Zala	258	52	20,1%
Összesen	3154	1175	37,2%

Forrás: saját adatgyűjtés és a valasztas.hu adatai alapján

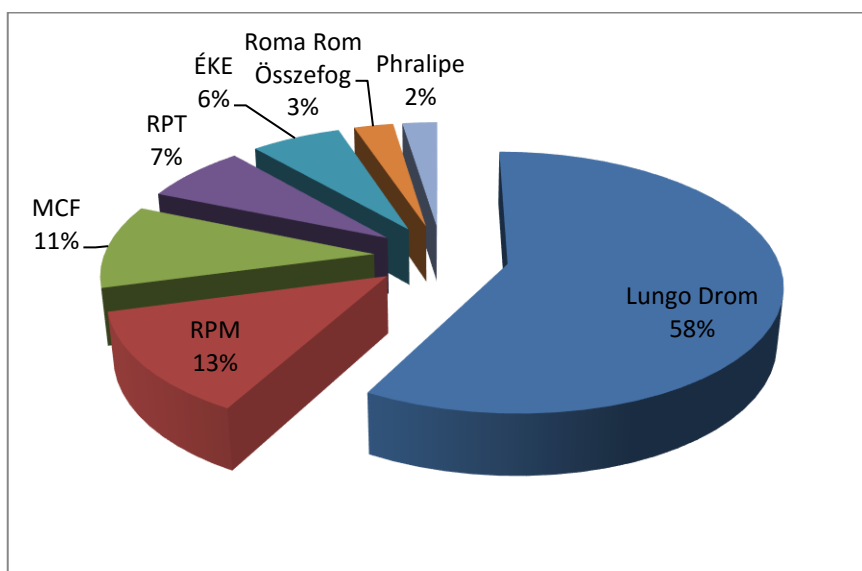
Ahogy a mellékelt táblázat is mutatja, megyénként jelentős eltérések vannak. A legtöbb RNÖ továbbra is Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található, amely nyilván a legnagyobb településszámmal indokolható, de arányaiban Hajdú-Bihar megye vezet a sort. Hajdú-Bihar megye vonatkozásában megállapíthatjuk, hogy azokon a településeken ahol jelentősebb számban található roma lakosság szinte mindenütt megalakult a helyi RNÖ.

A 2014-es roma nemzetiségi önkormányzati választásokon összesen 41 politikai tömörülésre lehetett szavazni. A roma lakosság képviselete tehát nagyon szétaprózott. Ezt támasztja alá, hogy nyolc olyan szervezet is volt, amely csak egy

mandátumot tudott szerezni. Egy párt és politikai tömörülés viszont mégiscsak kiemelkedett, ez a Lungo Drom. A települési választásokon kiosztott képviselői helyek közül ők szereztek meg a legtöbbet a maguk 2333 mandátumával. Részben ennek is köszönhetően a megyei (91 db) és az országos (29 db) roma politikai vezetésben is sok mandátumot birtokolhatnak.

A települési választásokon kapott szavazatok vonatkozásában is egyértelműen látható ez a fölény. Ehhez elég megnézni a legjobban szerepelt szervezetek (min. 5000 voks) kapott szavazatainak arányát és megoszlását.

4. ábra: Roma nemzetiségi jelölőcsoportok jelöltjei által szerzett szavazatok 2014-ben

Forrás: saját szerkesztés a valasztas.hu adatai alapján

Következésképpen megállapíthatjuk, hogy egyre több politikai perspektíva bontkozott ki a hazai roma politikában. Viszont politikai céljaiknak (pl.: hangsúlyosabb jelenlét a Magyar Országgyűlésben, településvezetés) megvalósítása érdekében nagyobb összefogásra volna szükség.

III. Cigány kisebbség önkormányzatok Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben (1994-2014)

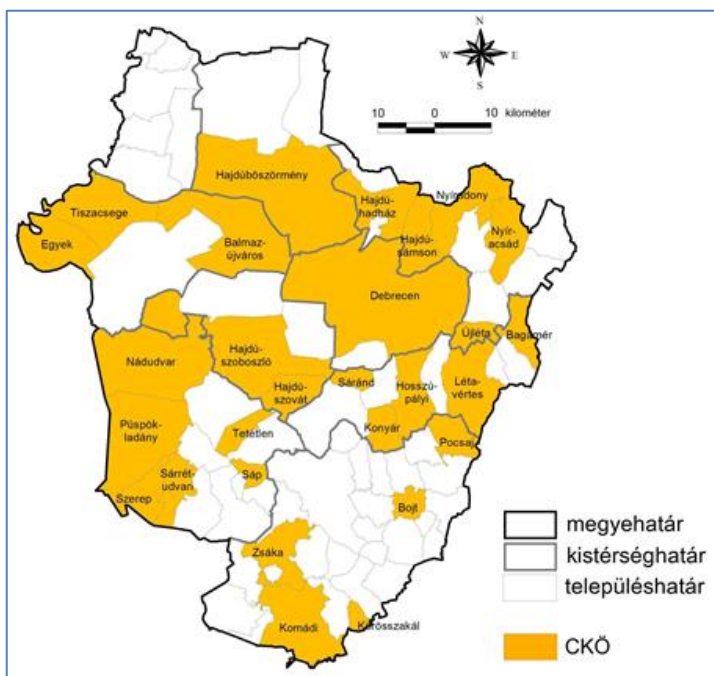
Mivel kutatásunk fókuszában a címben említett két megye szerepel, fontosnak tartom külön fejezetben bemutatni az érintett területek cigány kisebbségi képviseletének kialakulását és fejlődését 2010-ig. A könnyebb áttekinthetőség érdekében az adatokat megyei bontásban fogom feldolgozni. Ezt követően pedig a

legutóbbi, 2014-es választás eredményeit összevontan kívánom ismertetni. Míg a fejezetet a területi roma nemzetiségi önkormányzatok vizsgálatával fogom zárni.

III. 1 Cigány kisebbségi önkormányzatok Hajdú-Bihar megyében 1994-2010 között

Amint azt a törvényi keretek is lehetővé tették, Hajdú-Bihar megye több településén is alakult cigány kisebbségi önkormányzat (továbbiakban: CKÖ). Az 1994-es első választások után Hajdú-Bihar megyében 28 településen alakult meg cigány kisebbségi önkormányzat. Ekkor főleg a megye középső harmadában lévő településeken jöttek létre ezek a szervezetek, míg a megye északi és déli területein kevésbé volt ez jellemző. Ez a területi elrendeződés egyrészt Debrecen közelségén, másrészt a roma vezetők korábbi ismertségi kapcsolatain alapul.

5. ábra: Cigány kisebbségi önkormányzatok területi elhelyezkedése 1994/95-ben

Forrás: saját szerkesztés a valasztas.hu adatai alapján

Ezek a frissen megalakult önkormányzatok még az országos viszonyoknak megfelelően több tipikus problémával küzdöttek pl. nem volt meg a megfelelő felkészültség a feladatra, a helyi önkormányzatok nem tekintették őket partnernek.

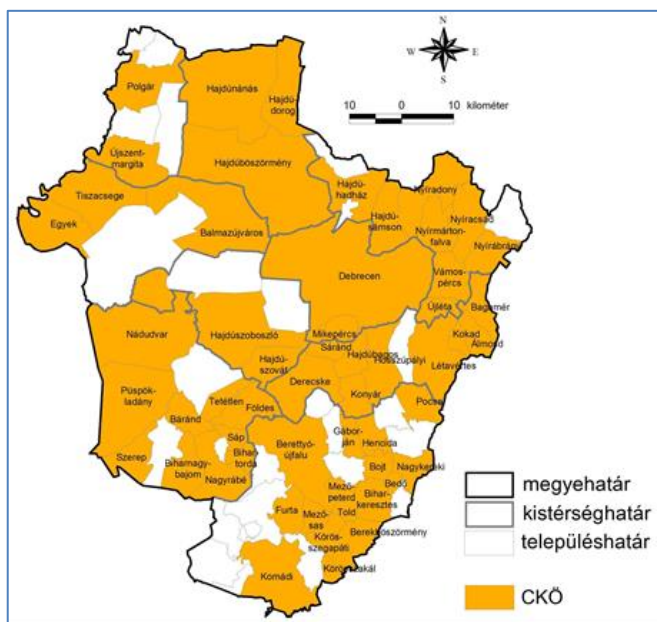
1998-ban az országos tendenciának megfelelően növekedett az önkormányzatok száma. A második választások után 36 településen szerveződött meg a cigányság helyi politikai képviselője. A választásokon 415 jelölt (országosan 6748

jelölt volt) versengett a szavazatokért, melynek több mint a fele független kisebbségi volt. A legtöbb jelölt Hajdúszovátán (33 fő), Debrecenben (29 fő) és Hajdúhadházon (26 fő) volt. A választások után megalakult újabb önkormányzatok elsősorban a megye déli, délkeleti részén jöttek létre.

2002. október 20-án megtartott voksolás után már 44 CKÖ jött létre a megyében. Az első választásokhoz képest 17 településen alakult meg cigány kisebbségi önkormányzat, és csak egy településen (Sáránd) nem történt ez meg. Ekkor már például Berettyóújfaluban, Biharkeresztesen, Derecskén, Hajdúdorogon és a romák által jelentős mértékben lakott Toldon is létrejött a képviselői szervezet.

2006. október 1-én már 51 településen tartottak cigány kisebbségi választásokat. A legfeltűnőbb változás, hogy a megye határ menti területein, ahol arányaiban a legtöbb roma lakos él, megjelentek az önkormányzatok.

6. ábra: Cigány kisebbségi önkormányzatok elhelyezkedése 2010-ben

Forrás: saját szerkesztés a valasztas.hu adatai alapján

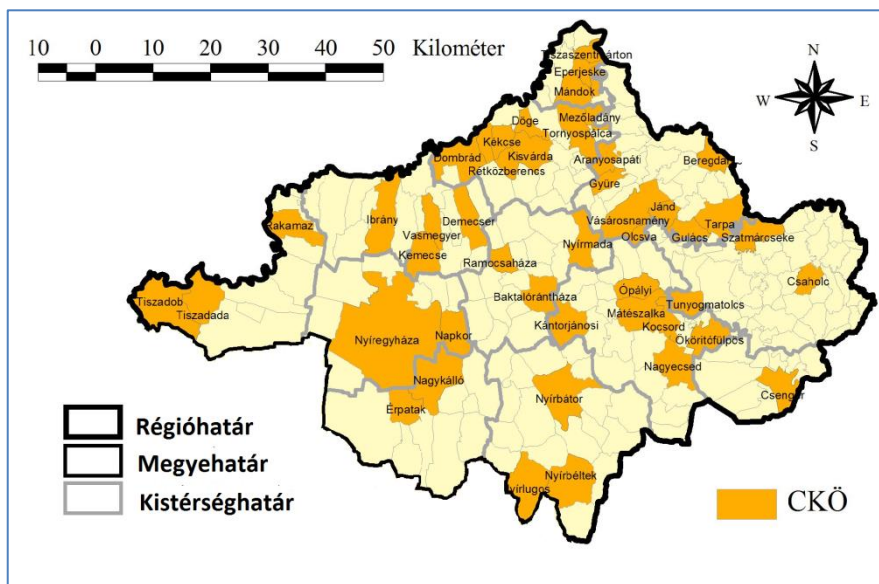
2010-re a cigányság helyi önkormányzatainak száma 55-re változott (6.ábra). Az etnikai viszonyok ismeretében kijelenthető, hogy azokon a településeken, ahol jelentősebb számban élnek romák, ott megalakultak az önkormányzatok. Mindössze két olyan település volt (Sárrétudvari, Zsáka), ahol 1994-hez képest nem jött létre cigány kisebbségi önkormányzat. 2006-ban még mindkét településen megalakult a CKÖ, azonban 2010-ben a kisebbségi választói névjegyzék alapján nem voltak jogosultak (nem érte el a 30 főt) választásokat tartani.

Hajdú-Bihar megyében az RPT-RPM-CSZOSZ (vagy más néven Roma Újszövetség) összefogás 19 településen (pl.: Debrecen, Komádi, Létavértes) tudta megszerezni (a képviselői helyek 44%-val), mind a 4 képviselői helyet, továbbá másik négy településen (Biharkeresztes, Hosszúpályi, Gáborján, Hajdúszovát) tudott többséget szerezni 3 képviselői hely megszerzésével.

III. 2 Cigány kisebbségi önkormányzatok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 1994-2010 között

Ez a megye sem kivétel az országos tendenciák alól. 1994/95-ben itt is kevés település „lépett időben”. A CKÖ-k száma 1994-ben 47 volt, amely az 1995-ös pótválasztásokat követően 51-re emelkedett. Köszönhetően annak, hogy Érpatak, Gacsály, Gulács, Ópályi településeken is megszerveződött a cigányság képviselete.

7. ábra: Cigány kisebbségi önkormányzatok elhelyezkedése 1994/95-ben

Forrás: saját szerkesztés a választas.hu adatai alapján

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében ekkor a CKÖ-k területileg nagyon szórtan helyezkedtek el. Az egyik legfeltűnőbb, hogy a megye aprófalvas, leginkább romák által lakott térségében csak nagyon alacsony számban alakultak meg önkormányzatok. A megyeszékhely és egy két nagyobb település (pl.: Mátészalka, Kiskovács) környékén kisebb tömörüléseket is megfigyelhetünk. Ennek oka lehet, hogy a centrumtelepülések roma politikusi biztatták és támogatták a környező településeken élő cigányságot, hogy alakítsanak ők is önkormányzatot.

Több szakirodalom is azt támasztja alá, hogy ezek a megalakuló önkormányzatok inkább a megélhetést vették figyelembe, mint a kisebbségi

törvényben megfogalmazott célokat. Ez igazolódik vissza Kállai Ernő kutatásaiból is, aki egy szabolcsi CKÖ vezető szavait így idézi doktori dolgozatában (Kállai 2008):

„Elsődleges az volt, hogy itt helyileg nagyon sok probléma volt a cigánysággal, tehát egyszerűen nem tudtak kilábalni abból, hogy a termelősövetkezet megszűnt és a termelősövetkezetbe nagyon sok cigányember dolgozott és abból kellett eltartani a családját. Amikor a termelősövetkezet megszűnt, akkor egy olyan állapotba kerültek ezek az emberek, hogy a nincstelenség küszöbén voltak, és valakinek ezt kézbe kellett fogni. Mivel az én vállalkozásom ebben az időben szűnt meg, láttam azt, hogy valamilyen megoldást kell keresni ezeknek az embereknek, úgy gondoltam, hogy ezt valakinek fel kell vállalni, és bátorkodtam ezt felvállalni”.

1998-ban szinte megduplázódott az önkormányzatok mennyisége, hiszen 51-ről 90-re változott a számuk. A jelöltállítás során 838 fő lett választható. Ez a második legtöbb volt az országban Borsod-Abaúj-Zemplén megye (1206 fő) mögött. A legtöbb jelölt (25 fő) Nyíregyházán volt, de nem sokkal maradt el tőle Nyírmada (22 fő) és Nyírlugos (21 fő) sem.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települési cigány kisebbségi önkormányzatainak számát töretlen növekedés jellemezte. 2002-ben 107 településen szerveződött meg CKÖ (pl. Hodász, Máriapócs, Mérk, Nyírmihálydi, Tiszavasvári), és mindössze három olyan település volt (Beregdaróc, Jánd, Tunyogmatolcs), ahol nem működtek a korábban megalakult önkormányzatok.

2006-ban már 119 olyan település volt a megyében, ahol cigány kisebbségi önkormányzati választásokat tartottak. Ez természetesen összefüggésbe hozható az etnikai változásokkal, illetve a kisebb települések politikai „ébredésével”, de bejöhettek a képbe az etnobiznisz jelensége is. A legtöbb jelölt (21 fő) Nyíregyházán és Mátészalkán indult a képviselői helyekért, de nem sokkal maradt el ettől Baktalórántháza (19 fő) sem.

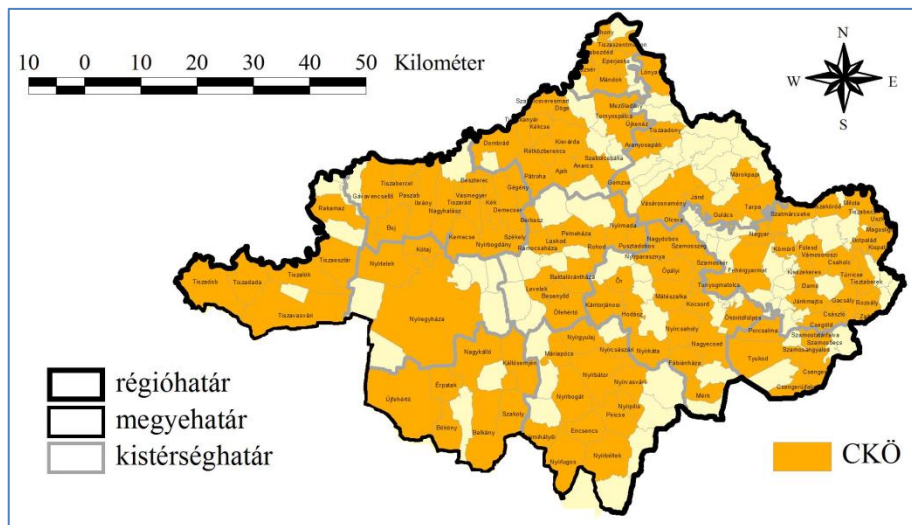
2010-ben a kisebbségi önkormányzatok működésének ötödik ciklusa vette kezdetét. 2010. október 3-án már csak azok a magyar állampolgárok vehettek részt a kisebbségi választáson, akik 2010. július 15-éig regisztrálták magukat valamely kisebbség választói névjegyzékében. Azonban ez a megkötés sem jelentette a növekvő tendencia végét, mivel 133 településen tartottak választásokat.

A 2010-ben létrejött kisebbségi önkormányzati hálózat területileg már lényegesen más képet mutatott (8. ábra). Nagy változás az első választáshoz képest, hogy a megye aprófalvas térségében megsaporodtak a cigány kisebbségi önkormányzatok, igazodva a megyében található etnikai arányokhoz.

A legmagasabb választói aktivitás Magosliget, Jánd, Nyírtelek településeken mutatkozott. (Magosliget volt az egyetlen település, ahol a névjegyzékben szereplő

összes választópolgár /45 fő/ leadta a szavazatát). A városok között Csenger (89,4%), Baktalórántháza (88,4%) és Nyírlugos (87,5%) rendelkezett a legnagyobb választói aktivitással.

8. ábra: Cigány kisebbségi önkormányzatok elhelyezkedése 2010-ben

Forrás: saját szerkesztés a valasztas.hu adatai alapján

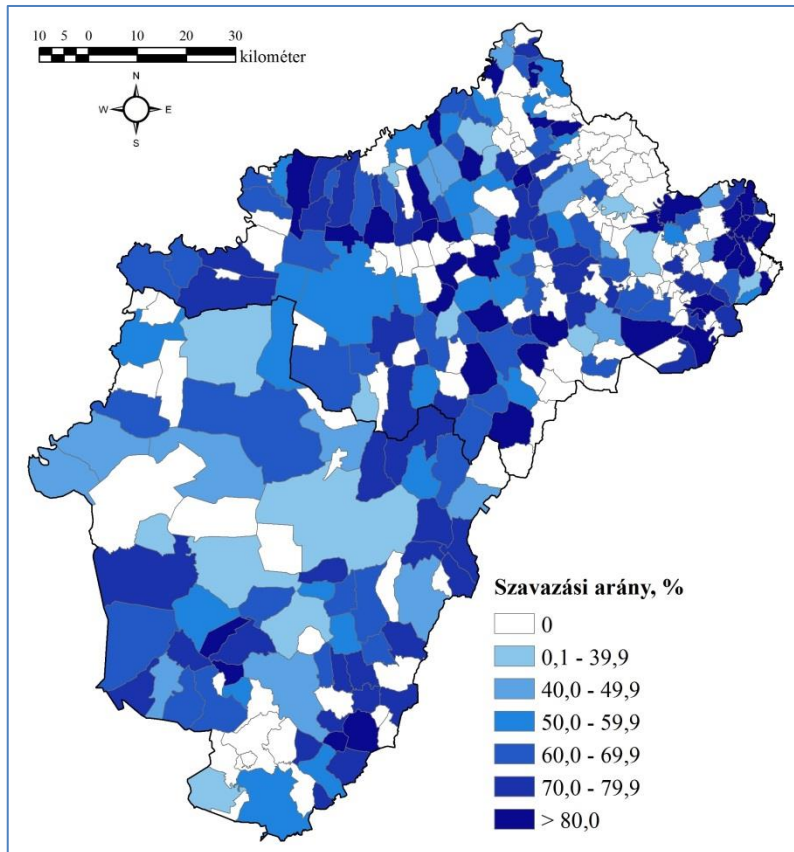
A 2010-ben megalakult cigány kisebbségi önkormányzatok közül volt olyan, (pl.: Tiszavasvári) amely időközben megszűnt. A városban 2011 tavaszán került erre sor, melynek fő oka az volt, hogy konszenzus nem tudott kialakulni, így a képviselők feloszlatták önmagukat.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyébe a Lungo Drom diadalmaskodott, a képviselői helyek 59,58%-val. 64 olyan település volt (pl.: Kisvárd, Fehérgyarmat, Mátészalka) ahol csak Lungo Dromos képviselő dolgozott. Ezek a települések szorosan kötődtek a megye aprófalvas térségeihez, valamint a határ menti területekhez. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 39 településen (pl.: Bátorliget, Hodász, Kisszekeres) nem szerepelt eredményesen a Lungo Drom. Érdekes, hogy Nyíregyházán sem szereztek képviselői helyet. A választásokon ugyanis hiába indultak a színeikben képviselőjelöltek, mind a 4 képviselői pozíciót az RPT-RPM-CSZOSZ szerezte meg.

III.3 Roma nemzetiségi önkormányzatok Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben a 2014-es választások után

A jogszabályi változások (II.1 alfejezet) ellenére továbbra is növekedés jelentkezett a települési roma nemzetiségi önkormányzatok számában. Hajdú-Bihar megyében 57, míg Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 138 helyen alakultak meg az önkormányzatok.

9. ábra: Roma nemzetiségi önkormányzatok elhelyezkedése és a szavazási arány Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, 2014-ben

Forrás: saját szerkesztés a valasztas.hu adatai alapján

A választói névjegyzékben legtöbben Hajdúhadházon (1058 fő) szerepeltek, míg a legkevesebben Szentpéterszegen (10fő) és Györtelken (13 fő). A két megyeszékhely is jóval elmaradt Hajdúhadház mögött, mivel Debrecenben 492 fő, míg Nyíregyházán 921 fő került fel a listára.

A 195 település vonatkozásában látható (9. ábra), hogy a szavazási arányok jelentősen eltértek egymástól. Hajdú-Biharban arányaiban Toldon járultak legtöbben az urnákhoz (a szavazók 94%-a), míg Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében Túrricsén (a szavazók 96,9%-a). A két megyében 8 olyan település volt, ahol a részvételi arány elérte, vagy meghaladta a 90%-ot. A legalacsonyabb részvételi arány Derecskén volt, ahol a szavazóknak mindössze 10,8%-a adta le a voksát.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a települések 62,7%-án működnek roma nemzetiségi önkormányzatok. A két megyében 103 olyan település (33,1%) található (Pásztor, 2013), ahol a romák aránya nem éri el a 10%-ot. Ha az értékeket

összeadjuk látható, hogy a roma nemzetiségi önkormányzatok száma és aránya szinte elérte a maximális szintet. A jövőben már nem várható és nem is indokolt nagyobb mértékű gyarapodása.

III.4 A területi roma nemzetiségi önkormányzatok Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben a 2014-es választások után

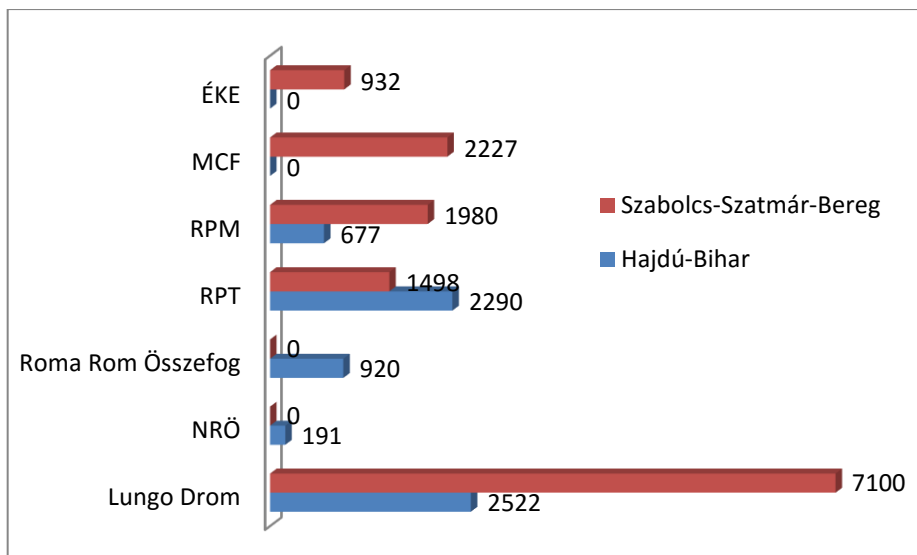
A téma vizsgálatát indokolja, hogy a települési roma nemzetiségi önkormányzatok, mintegy „felettes szervnek” tekintik a megyei roma vezetőséget. A hétköznapokban is többször próbálnak hozzájuk segítségért fordulni.

A 2011. évi CLXXIX. törvény 50.§-a szerint: „Az egyes nemzetiségek közvetlen választással a) a községben, a városban és a fővárosi kerületben települési, a fővárosban és a megyében területi, valamint b) országos nemzetiségi önkormányzatot hozhatnak létre”. A törvény értelmében területi nemzetiségi önkormányzat akkor hozható létre, ha a megyében legalább 10 településen tartott az adott nemzetiség választásokat. A Nektv. 51. § (2) bekezdése alapján a területi nemzetiségi önkormányzati képviselők száma hét fő. A szavazás pedig listás rendszerben történik.

Hajdú-Bihar megye területi választásán a Lungo Drom és az RPT választási küzdelme volt a meghatározó. A névjegyzékben 12.176 választópolgár szerepelt, akik közül 7461 fő jelent meg szavazóként. Az érvénytelen szavazatok száma 855 db volt.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a Lungo Drom magabiztos fölényrel (7100 szavazat) végzett az élen (10. ábra). A választásokon 22.136 választópolgár alkotta a névjegyzéket, melyből 15.246-an meg is jelentek szavazni. Az érvénytelen szavazólapok száma 1499 db volt. Mindkét megyében voltak olyan politikai szervezetek, amelyek a másikon nem. Hajdú-Biharban az NRÖ és a Roma Rom Összefog, míg Szabolcsban az MCF és az ÉKE.

10. ábra: Szervezetekre leadott szavazatok (db) a 2014-es területi roma nemzetiségi önkormányzati választásokon

Forrás: saját szerkesztés a választas.hu adatai alapján

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a 7 fős önkormányzatban 4 fő Lungo Drom, míg 1-1 fő RPT, MCF, RPM színekben végzi munkáját. Hajdú-Biharban 3 fő került ki a Lungo Dromból, az RPT-ből 2, míg az RPM és a Roma Rom Összefog 1-1 jelöltet tudott bejuttatni a testületbe.

IV. Civil szervezetek, hagyományőrzés és a sport szerepe a roma lakosság életében

A kérdőíves felmérésben kíváncsiak voltunk az RNÖ külső kapcsolatrendszerére, szeretnénk volna felmérni az őket támogató saját és külső civil szervezetek körét és tevékenységi területeit. A másik dolog a hagyományok és a sport, ami a nemzetiségek életében is kiemelt fontosságú. Ebben a fejezetben csak általánosságban szeretnénk kitérni a témakör ismertetésére és csak az elemző részben kívánok konkrét adatokat is szolgáltatni vizsgálati eredményeinkből.

Ahogy a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (KIM Államtitkárság, 2011) fogalmaz „kiemelt feladat a roma civil társadalom szerepének erősítése, a romák civil és politikai szerepvállalásának ösztönzése a civil szervezetek kapacitásfejlesztése és a közigazgatási kapacitások nemzeti, regionális és helyi szinten történő megerősítése révén, a romáknak a politikai közélet minden területére való bevonásával, képviselőjük erősítésével az intézményekben, valamint a helyi, nemzeti és uniós szintű választott testületekben.” Szintén ez a dokumentum hangsúlyozza, hogy az előrelépés érdekében ki kell használni a rendőrség, a polgárőrség, a cigány kisebbségi önkormányzatok, a civil szervezetek és a helyi kezdeményezések együttműködésében rejlő lehetőségeket.

Viszonylag jól kiépített rendszer jött létre, mivel roma és nem roma civil szervezetek és az egyházak is foglalkoznak a magyarországi cigányság helyzetével. A Kormányzat is részt vállalt ebből a feladatból és létrehozta a Magyarországi Cigányokért Közalapítványt, amely oktatási és ösztöndíj programokon keresztül támogatja a hazai romákat. A másik hasonló tevékenységet folytató csoport a Romaversitas Alapítvány, amely a felsőoktatásban tanuló, vagy közvetlenül továbbtanulás előtt álló roma fiatalokat támogatja.

Más jellegű támogatást ad a Minden Gyerek Lakjon Jól Alapítvány, amely nem konkrétan a romákat támogatja, de a romák gazdasági szociális jellemzői miatt programjaiban felülreprezentált a roma lakosság.

Szintén más területet véd és támogat a TASZ Romaprogramja, amely emberi jogi kérdésekben, a romák diszkriminációjában, valamint az ellenük irányuló rasszista erőszak ellen nyújt jogi segítséget.

A hagyományőrzés és a kultúra ápolása (a helyi RNÖ legfontosabb feladatai) szintén fontos és kiemelt terület. A roma fiatalok jelentős része ugyanis nem ismeri saját hagyományait. Kiemelt területek: a nyelvoktatás, a tánc és zene, régi foglalkozások és a gasztronómia. Erre a tevékenységre is szerveződött több civil szervezet, melyek közül talán a legismertebb a Czinka Panna Roma Kulturális Egyesület. A szervezet kiemelt működési céljai közé tartozik a magyarországi roma kultúra népszerűsítése, a hátrányos helyzetű roma emberek segítése, roma tehetségek felkutatása és támogatása, a roma hagyományőrzés elősegítése illetve segítségnyújtás az oktatásban hátrányt szenvedett roma fiataloknak. Emellett folyamatosan részt vesznek a települések kulturális programjainak a szervezésében is.

A sport pedig azért fontos, mert tulajdonképpen hidat épít a roma és nem roma közösségek között. A sport segítséget nyújt az etnikai kisebbségnek a felzárkózáshoz, beilleszkedéshez a társadalomba. Azok a fiatalok, akik a sportintegrációs program résztvevői, olyan szocializációs mintát kaphatnak, amelyek megalapozzák a társadalmi viszonyulásukat, egészségtudatosságra neveli őket, és esélyt teremt számukra a későbbiekben, valamint olyan ismeretekhez juthatnak, amelyhez a programon kívül kevés lehetőségük adódna (Béki, 2014). A terület fontosságát az is jelzi, hogy 2015 őszén a „Futball és társadalmi integráció” címmel nagyszabású konferenciát rendeztek, ahol konkrét javaslatok is megfogalmazódtak a roma fiatalok sportkarrierjét illetően.

V. A romák civil és politikai részvétele a településen (a települési önkormányzatok válaszai alapján)

Vizsgálatunkat a megadott paraméterek alapján, a többi kutatási területünkhöz hasonlóan 273 településen folytattuk le. Elsőként kíváncsiak voltunk arra, hogy a roma lakosság a települési önkormányzatok munkájában mennyire vesz részt. Bele tudnak-e egyáltalán szólni azokba a kérdésekbe, amelyek az egész települést érintik.

Megállapítható, hogy a települések képviselő-testületeiben a romák száma elenyésző, mivel 64 képviselő (polgármestereket is beleértve) végzi csupán a munkáját ezekben a testületekben. Ez a teljes képviseletre jogosultak számának 3,55%-a. 14 olyan települést találtunk, ahol a testületi tagok közül legalább kettő roma származású volt. Ezek a települések szinte kivétel nélkül a határmenti sávban helyezkedtek el. Ennek a fő oka, hogy itt általánosságban a roma lakosság aránya is magasabb.

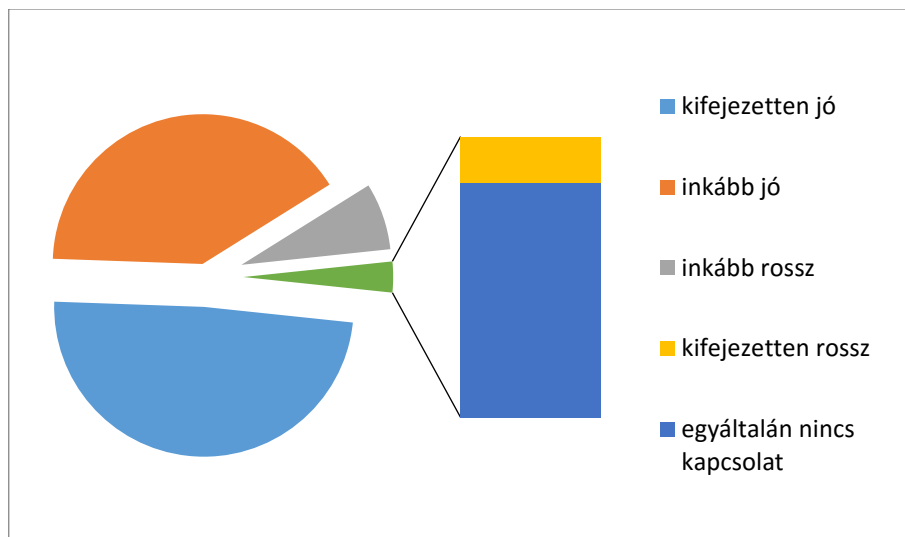
A helyi önkormányzati választásokkal kapcsolatban mutatták ki, hogy a magas aktivitású területek egységes tömbökként jelennek meg az ország földrajzi periferiáin. Abaúj és Zemplén északi része, valamint Dél-Baranya, az Ormánsággal összefüggően mutatja, hol találhatóak ezek a települések. Szintén kimagasló aktivitással jellemezhető hazánk legkeletibb kiszögellése, a már említett Szatmári-síkság (Bódi-Bódi 2011).

Annak ellenére, hogy a két megyében 195 településen tartottak roma nemzetiségi önkormányzati választásokat csak 188 RNÖ működik tényszerűen. A megszűnések hátterében (pl.: Kokad, Szamosbecs, Márokpapi) leginkább a köztartozás-mentes adatbázisba való bekerülés, a személyes ellentétek és a roma lakosság közömbössége áll. Emellett több olyan település is van, ahol a romák létszáma és aránya indokolná az önkormányzat működését, de a helyi cigányság nem is kezdeményezte a választások megtartását. Arra is volt példa, hogy a választásokat csak úgy tudtak megtartani, hogy a választói névjegyzékbe nem romák is feliratkoztak.

Kutatási eredményeink szerint a két megyében összesen 593 képviselő tevékenykedik a roma önkormányzatokban. Ezek zömében 3 vagy 4 képviselő található, de átmenetileg 11 olyan önkormányzat is van, amely nem éri el a törvényben előírt létszámot. A nemzetiségi törvény viszont lehetőséget ad rá (68-69.§), hogy a megüresedett képviselői helyet feltöltsék, illetve ha ez nem lehetséges a képviselői hely a következő általános választásig betöltetlen maradhat.

Viszont ahol működik RNÖ nem mindegy, hogy milyen kapcsolatot tart fenn a települési önkormányzattal és képviselő-testülettel. Ezért válaszadóinkat (zömében polgármester és jegyző) arra kértük, hogy öt-fokozatú skálán értékeljék a két szervezet között fennálló kapcsolatot. A rendelkezésre álló kategóriák között valamelyest megoszlottak a válaszok (11. ábra). 180 válaszadó adott értékelhető választ a kérdésre.

11. ábra: Az Önkormányzat és az RNÖ közötti kapcsolat milyensége a települési önkormányzatok szerint

Forrás: saját szerkesztés a települési önkormányzatok válasza alapján

A legtöbb (88 fő) településvezető úgy látja, hogy kifejezetten jó kapcsolatot ápolnak az RNÖ-vel. Ebből 58-an meg is indokolták, hogy mi ennek a jó kapcsolatnak az oka. Közülük a legtöbben (18 fő) olyan választ adott, amelyben az együttműködés szó szerepelt. Valószínűleg utalva arra, hogy a nektv. 80.§-a értelmében együttműködési megállapodást is kötöttek. Általában ezeken a településeken az RNÖ vezetője meghívást kap a képviselő-testületi ülésekre is, ahol véleményezési joggal minden napirendi ponthoz hozzászólhat. További 12 fő pedig a személyes jó kapcsolatokban, illetve a hosszú távú ismeretségben látja a jó kapcsolatok okát. Ebben a két esetben szinte biztos a napi kapcsolattartás, illetve egymás véleményének kölcsönös meghallgatása és tiszteletben tartása. A többi válasz (pl.: sok közös projekt, kompromisszum, közös programok, segítő szándék stb.) meglehetősen sokrétű kapcsolatról árulkodik.

Az inkább jó kategóriához tartozók (73 fő) közül 45-en indokolták a kapcsolatuk milyenségét. Zömében az együttműködési megállapodások szerint próbálnak együtt dolgozni, de a folyamatosság kisebb problémák (pl.: kisebb nézeteltérések, az RNÖ csak noszogatásra végzi munkáját, egy személy miatti feszültség stb.) miatt akadozik. Általában a helyi önkormányzat a kezdeményező fél és az RNÖ együttműködő. Alapvetően pozitív szemlélettel és javító szándékkal az együttműködés hosszabb távon is biztosítottnak látszik.

Az inkább rossz válaszlehetőség mellett döntők (13 fő) már komolyabb problémákkal állnak szemben. 11-en indokolták meg részletesebben a válaszuk okát.

Főleg az RNÖ hozzáállásában, felelőtlenségében, a roma képviselők egyéni érdekeikben látják a jó kapcsolat hiányának az okát. Több esetben a helyi roma vezetők teljesíthetetlen kérésekkel állnak elő, nem tudnak elszámolni a költségvetésükkel és a helyi roma lakosság sem fogadja el őket egyöntetűen.

Egy településvezető a kifejezetten rossz válaszlehetőség mellett döntött. Ezt azzal indokolta, hogy a helyi roma vezetők egyáltalán nem korrektek. Ráadásul évek óta ugyanazok a képviselők vannak, akikkel nem lehet együtt dolgozni. Ezért nem lát esélyt arra, hogy ebben a ciklusban javulni fognak a kapcsolataik.

Az „egyáltalán nincs kapcsolat” alternatívát öten választották. Az ő indoklásuk is alapvetően negatív kicsengésű. Azt gondolják, hogy az egész roma önkormányzatiság nem a nemzetiségi képviselőtről szól, tényleges munkát nem végeznek a romák érdekében.

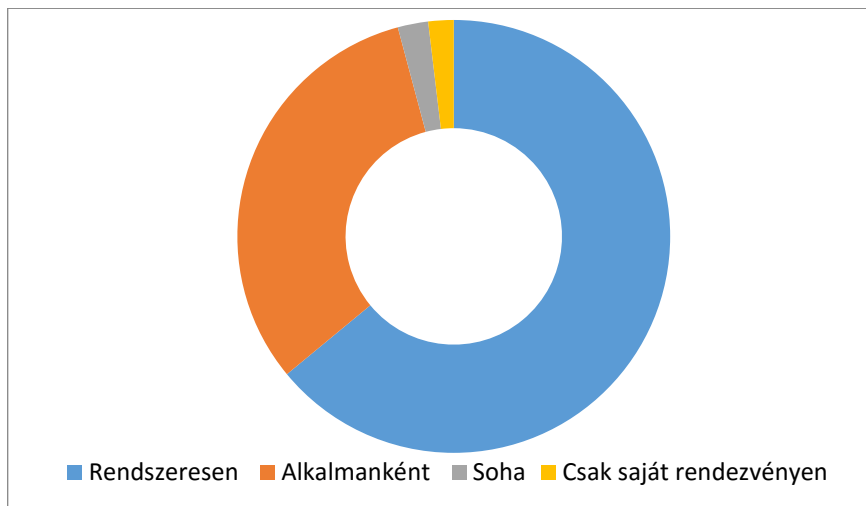
Ahogy a tanulmány IV. fejezetében is kitértem rá a civil szervezetek komoly szerepet vállalhatnak a roma integrációban. Ezért vizsgáltuk, hogy a településeknek milyen külső kapcsolataik vannak, milyen szervezetekkel állnak partnerségben. A 273 településből 181-ben nyilatkoztak úgy, hogy nincs olyan civil szervezet, amely célzottan támogatná a helyi romákat. Viszont 90-en olyan települést találtunk, ahol ilyen irányú tevékenység zajlik. Ezekon a településeken általában több karitatív szervezet is végez szociális jellegű munkát és nem kizárólag csak a romákat a támogatja. Mindössze két településen nem válaszoltak erre a kérdésre.

A támogató szervezetek tevékenységi köre rendkívül széles spektrumon mozog, de talán az élelmiszer- és ruhaadományok emelhetőek ki egyértelműen. Alapítványok közül legtöbbször a Minden Gyerek Lakjon Jól, az Amerika-ház, az Anyaország, és Az Élet Kenyere, Igazgyöngy, Partners Hungary, az Utolsó Szalmaszál szervezeteket említették. Ezek mellett kiemelkednek még az egyházi támogatók (pl.: Katolikus Karitás, Baptista Roma Szeretetmisszió, Magyar Református Szeretetszolgálat) is. Néhány településen helyi egyesületek, alapítványok tevékenykednek (pl.: Székelyi Cigányokért Egyesület, Nagyecsed Alapítvány, Bagaméri Romákért Egyesület, Komádi Roma Civil Egyesület).

A nemzetiségek életében (a nektv. rendelkezése szerint is) fontos szerepe van a hagyományok őrzésének, ápolásának, ezek bemutatásának. A kérdőíves felmérésünkben vizsgáltuk, hogy a roma lakosok egyáltalán mennyire vesznek részt a települések kulturális életében, illetve mennyire tartják még saját szokásaikat, hagyományait. A településvezetők elsőként négy válaszlehetőség közül dönthettek a saját meglátásaik szerint. Erre a kérdésköre 264 értékelhető választ kaptunk. A 12. ábra alapján megállapíthatjuk, hogy a válaszadók döntő része (64%-a) szerint a települési kulturális programokon a helyi romák rendszeresen részt vesznek. 31,8%-

uk szerint csak alkalmanként, általában olyan rendezvényeken, amelyek az oktatási intézményekhez köthető.

12. ábra: Roma lakosság részvétele a helyi kulturális programokon a települési önkormányzatok szerint

Forrás: saját szerkesztés a települési önkormányzatok válaszai alapján

Hat olyan választ kaptunk miszerint a helyi romák soha nem vesznek részt a települési programokon. Ez összefüggésben állhat azzal is, hogy a hat településből öt helyen nem működik RNÖ. Itt általában széthúzás és érdektelenség van a romák között. Ahol viszont működik, ott a településvezető kifejezetten rossz kapcsolatot ápol az RNÖ-vel. Ez alapján megállapíthatjuk, hogy az RNÖ fontos szerepet tölt be abban, hogy a helyi romákat megszólítsa és bevonja a közéletbe. A helyi roma nemzetiségi önkormányzatok nagyon sok rendezvényt szerveznek (pl.: Roma Kupa, Roma Napok, Roma Szépségverseny, főzőverseny), amely még a környező településeken élő romákat is megszólítja. Ennek is köszönhető, hogy öt településvezető úgy látja, hogy a romák mindig csak a saját rendezvényeiket látogatják.

A kultúrával kapcsolatos második kérdésünk az volt, hogy vannak-e a településükön a roma/cigány hagyományokat őrző személyek, csoportok. Amennyiben igen választ adtak, arra is rákérdeztünk, hogy ezek milyen tevékenységet végeznek. Erre a kérdésre mindössze öt településen nem kaptunk választ. A 269 válaszadóból azonban 207-en úgy vélekedtek, hogy egyáltalán nincs senki a településükön, aki a hagyományápolással foglalkozna. A másik 62 település nagyobb részén (44 db) leginkább az autentikus tánc és ének megőrzésével foglalkoznak. Emellett csak 8 olyan település volt, ahol a hagyományos cigány mesterségek (kosárfonás, vesszőkötés, vályogvetés) előkerültek válaszként.

A tánc és zene felkarolása részben iskolai keretek között, részben pedig délutánonként iskolai foglalkozáson kívül történik. Elmondások szerint a gyerekek elsősorban erre fogékonyak és nagy kedvvel járnak a foglalkozásokra. A régi mesterségeket az idősebb korosztály eltűnésével már nincs, aki gyakorolja és továbbadja a fiatalabb nemzedékeknek.

A sport fontosságáról és szerepéről a IV. fejezetben már esett szó. Mivel a sport a roma integráció egyik hatékony eszköze is, vizsgálatunkban mi is kitértünk a kérdéskör felmérésére. A kérdésünk úgy hangzott: Részt vesznek-e a romák a sportéletben? Három válaszlehetőség állt rendelkezésre: „igen aktívan”, „igen alkalmanként”, és „nem” vesznek részt. Az első két válasz esetén kértük válaszadóinkat, hogy nevezzék meg azt a sportágat, amelyben a romák aktívan, vagy alkalmanként részt vesznek. Két település kivételével mindenütt válaszoltak kérdéseinkre.

125 olyan válasz érkezett, mely szerint a romák aktívan nem vesznek részt a település sportéletében. Ennek a nagy számnak a fő oka az, hogy a kis falvak nem rendelkeznek sportegyesülettel, ahol helyben lehetne versenysportot űzni. A másik 146 településen viszont találhatunk aktívan sportoló roma fiatalokat. A labdarúgás elsősorban főlényre jellemzi az aktívan sportoló kategóriát, mivel mindössze két település volt (Kaba, Mérk), ahol nem az elsőszámú sportágként említették. A foci mellett, de aktívként megjelölve a küzdősportok (ökölvívás, birkózás, karate, kick-box), a súlyemelés, az asztalitenisz és a sakk jutott még szerephez.

Az „alkalmanként sportoló” kategóriára 61 válasz érkezett. Itt is a labdarúgás főlényre jellemző, mivel nagyon sokan egyesületi kereteken kívül, települési rendezvényeken, roma kupákon kedvtelésből játszanak. A Bozsik-program külön is nevesítésre került, amelynek egyik kiemelt célja a hátrányos helyzetű roma gyerekek bevonása a labdarúgás vérkeringésébe. Új válaszként viszont megjelent a baseball és az íjászat.

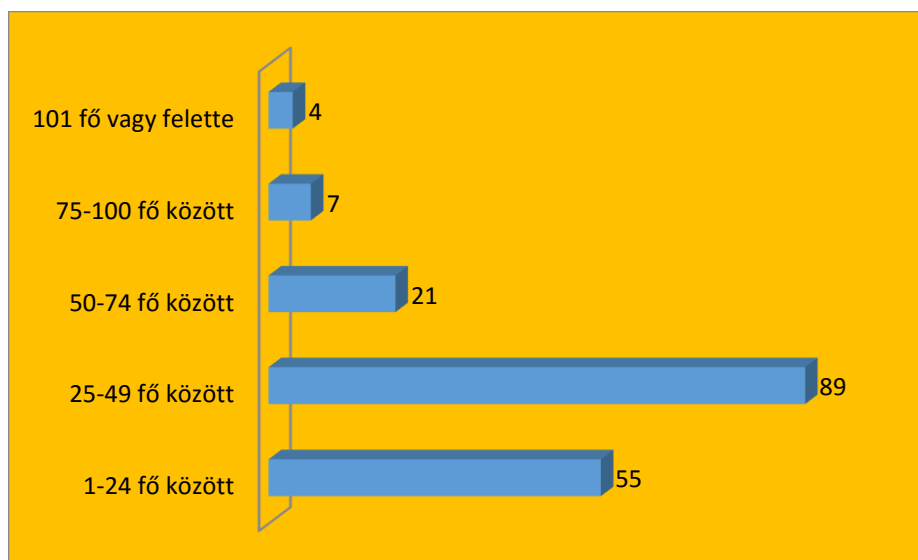
Mivel 20 település-vezető, az „aktív” és „alkalmanként” kategóriára is adott választ 67 olyan település maradt, ahol egyáltalán nem vesznek részt a romák a sportban. Ezek jelentős része 1000 fő alatti település, ahol a sportolás feltételei leginkább csak az oktatási intézményekben vannak meg.

A témakör utolsó kérdése arra vonatkozott, hogy működik-e a településen polgárőrség? Igen és nem válaszlehetőség mellett, arra is vártuk a válaszokat, hogy mennyi polgárőr tevékenykedik az adott településen, és ebből mennyi a roma származású. Az Országos Polgárőr Szövetség 2009-es programja szerint, ahol arra lehetőség volt, a megyei szövetségek kezdeményezték a cigány kisebbségi önkormányzatoknál együttműködési megállapodás megkötését, annak érdekében,

hogy a polgárórség felvételi követelményeinek megfelelő, és értékrendünket vállaló romák beléphessenek a polgárőr egyesületekbe” (OPSZ, 2009).

A válaszoló 266 településből 88 olyan volt, ahol nem működött a polgárórség. Ezen kívül Besenyőd közös polgárórséget tart fenn Levelekkel, Nyírkátán pedig most áll szervezés alatt. A két megye 176 településén kb. 6700 polgárőr (néhányan csak megközelítő adatot tudtak adni) teljesít szolgálatot. Leginkább a 25-30 fős (13. ábra) egyesületek népszerűek.

13. ábra: Települések megoszlása (db) a polgárőrök (fő) létszámának függvényében

Forrás: saját szerkesztés a települési önkormányzatok válaszai alapján

A két legnagyobb létszámú polgárőr egyesület természetesen a két megyeszékhelyhez kötődik, de Pocsajon és Egyeken is 100-nál többen vesznek részt a szolgálatban. Több jelentős roma lakossággal rendelkező településen (Hodász, Nyírpilis, Told stb.) viszont nincs polgárórség.

Arra vonatkozóan, hogy mennyi roma található a polgárórségekben 15 helyen nem válaszoltak. Kiderült továbbá, hogy 55 olyan egyesület van, amelynek nincsen a tagjai között roma származású. Ellenben 115 polgárórségben kb. 500 roma (néhány helyen csak megbecsülték a számukat) tevékenykedik. Sőt néhány egyesületben (Berekbőszörmény, Rétközberencs, Nagyar) a roma polgárőrök vannak többségben.

A település-vezetőkkel elkészített kérdőíves felmérés eredményeinek kiértékelése után a RNÖ-ok válaszait szeretném elemezni, majd az azonos témában a kapott értékeket összehasonlítani.

VI. A romák civil és politikai részvétele a településen (a roma nemzetiségi önkormányzatok válaszai alapján)

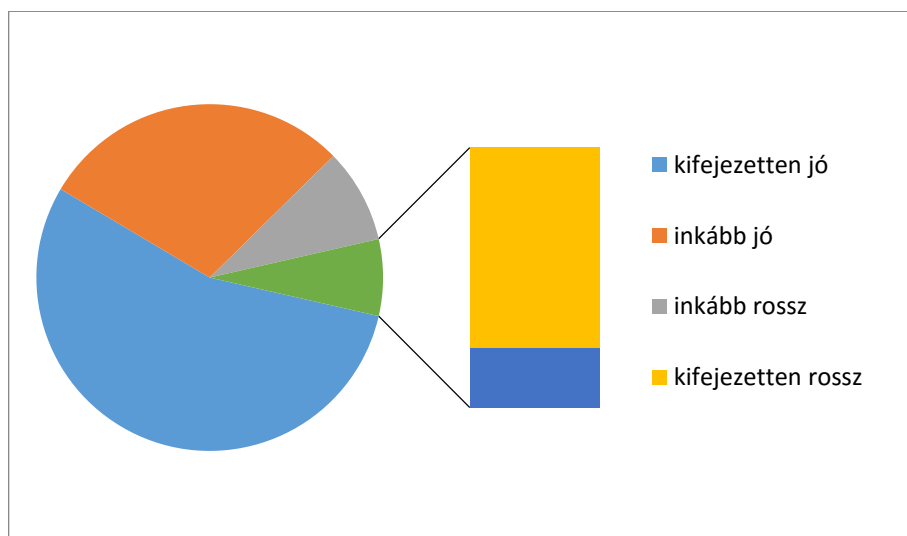
A kutatómunkánk során a 188 ténylegesen működő roma nemzetiségi önkormányzattól 184-et sikerült személyesen is felkeresni és a kérdőív kitöltésében közreműködésre bírni. Felépítésében a települési kérdőívhez teljesen hasonló kérdőívet használtunk. A települési kérdőívből azonban elhagytuk a polgárőrségre vonatkozó kérdést, de bekerültek a települési és a megyei roma vezetés közötti kapcsolat vizsgálata és a RNÖ tevékenységei köreinek feltárása is.

A témakör első kérdésében azt vizsgáltuk, hogy a települési önkormányzatok képviselő-testületeiben mennyi roma származású képviselő található. A roma önkormányzatok vezetői és képviselői szerint ez a szám mindösszesen 41 fő, amely 31 önkormányzat között oszlik meg. Két főnél több roma származású képviselő is csak Uszán és Nyírmihálydiban található a testületekben. Legalább két roma képviselő pedig 6 településen tudott bekerülni a képviselők közé.

A 4 fős roma önkormányzatok 41 esetben, a 3 fős testületek 129 településen, míg a két képviselővel rendelkező fórumok 14 helyen fordulnak elő. Átlagosan 3,14 képviselő jut azokra a településekre, ahol RNÖ működik.

Nagyon fontos kérdés, hogy a roma vezetők, miként látják azt a kapcsolatot, ami a helyi önkormányzat és az RNÖ között fennáll (14. ábra).

14. ábra: Az Önkormányzat és az RNÖ közötti kapcsolat milyensége a roma nemzetiségi önkormányzatok szerint

Forrás: saját szerkesztés a roma nemzetiségi önkormányzatok válaszai alapján

Itt is ötfokozatú válaszlehetőséget biztosítottunk a válaszadóknak a „kifejezetten jó kapcsolattól” egészen az „egyáltalán nincs kapcsolatig”. Erre a kérdésre 182 településen válaszoltak.

A roma nemzetiségi önkormányzati vezetők közül 100-an úgy vélekedtek, hogy kifejezetten jó kapcsolatokat ápolnak a települési önkormányzattal. A legtöbben abban látják a kifejezetten jó kapcsolat okát, hogy a helyi önkormányzat segít a nemzetiségi önkormányzatnak. A személyes jó kapcsolatok („együtt nőttünk fel a polgármesterrel”) szintén több helyen meghatározóak. Az RNÖ vezetők számára nagyon fontos a polgármester személye, érezniük kell a bizalmat és az elfogadást, hogy bátran fordulhatnak hozzá és bármikor felkereshetik.

53 roma képviselő szerint a kapcsolatok „inkább jónak” mondhatóak. A válaszadók itt úgy látják, hogy a települési önkormányzat a szükséges segítséget megadja ugyan, de vannak kisebb súrlódások és néha előfordulnak nézeteltérések. Egy-egy válaszadó sérelmezi, hogy roma személyek nem kerülhetnek be bizottságokba, vagy a személyes jó kapcsolatok ellenére nem kapnak meghívást a testületi ülésekre.

Az „inkább rossz” kategóriára 16-an gondoltak. Több válaszadó említette, hogy a választások után a megváltozott településvezetés miatt romlott meg az addig jó kapcsolat. Máshol a közmunka-programok kapcsán folyamatosan olyan feszültség van, amelyet több helyen nem tudnak kezelni. Említették a diszkriminációt is, amely főleg a közmunka-felvételnél tapasztalható.

A rossz kapcsolatok 10 településen elérték a kifejezetten rossz kategóriát. Négy esetben a polgármestert jelölték meg a problémák fő forrásaként. Egy helyen a polgármester még peres eljárást is kezdeményezett az RNÖ ellen. Megint máshol azt sérelmezték, hogy annyira nem tartják őket fontosnak, hogy még az RNÖ bélyegzőjét is a Polgármesteri Hivatalban őrzik, és nem adják oda használatra. Ezekben a településeken a tájékoztatás teljes hiánya tapasztalható a helyi önkormányzati vezetők részéről.

Három esetben fogalmaztak úgy az RNÖ részéről, hogy „egyáltalán nincs kapcsolat” a települési önkormányzattal. Egyik településen sem látják, hogy a kapcsolatok javulnának, vagy a közeljövőben lennének olyan kezdeményezések, amelyek előrevihetnék az együttműködést.

Bár a helyi önkormányzatok és a nemzetiségi önkormányzatok között nincs alá-fölérendeltségi viszony /nektv. 76.§ (5)/ mégis a helyi önkormányzat biztosítja az önkormányzati működés személyi és tárgyi feltételeit, továbbá gondoskodik a működéssel kapcsolatos végrehajtási feladatok ellátásáról. Ezért a jó viszony fenntartása elengedhetetlenül szükséges lenne.

A települési RNÖ számára másik fontos (III.4 alfejezet) kapcsolódási pont a területi roma nemzetiségi önkormányzat. A megyei önkormányzat ugyanis kapcsolatot tart az országos önkormányzattal, valamint érdekvédelmet és pályázati lehetőségeket nyújt a helyi RNÖ-k számára. Ezért fontosnak tartottuk vizsgálni, hogy a helyi RNÖ-k milyenek látják kapcsolataikat a megyei vezetés felé. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a területi szerv milyen mértékben nyújt támogatásokat a települések felé. A válaszadó számára ötfokozatú válaszlehetőség állt rendelkezésre, illetve egy kiegészítő kérdés, melyben arra kértük, hogy indokolja meg válaszát. Tekintettel arra, hogy két megyéről és két területi nemzetiségi önkormányzatról van szó, ezt a kérdést megyei bontásban fogom vizsgálni.

Hajdú-Bihar megyében 54 választ kaptunk erre a kérdéskörre. A válaszadók 30%-a (18 fő) szerint „kifejezetten jó” a kapcsolatuk a területi roma vezetéssel. Ebben leginkább a személyes ismeretség, a közös rendezvények játszanak szerepet. Másik 30%-uk úgy vélekedett, hogy „inkább jó” viszonyt ápolnak. Nem állnak egymással napi kapcsolatban, de szükség esetén (jogi tanácsadás, pályázatok) keresik a megyei vezetőséget és megkapják a szükséges segítséget.

Az „inkább rossz” kapcsolatról vallók (5 fő, 9,2%) panaszkodnak, hogy a megyei vezetéssel nehéz a kapcsolattartás, és csak akkor keresik őket, ha szükség van rájuk (pl.: választáskor). Mások szerint a politikai színezet a meghatározó, aki más elveket vall, mint a megyei roma vezetés, akkor nem számíthat támogatásra. Mindössze egy települési roma vezető látta úgy, hogy a kapcsolatuk kifejezetten rossz a megyei roma vezetéssel, mert azok csak magukkal foglalkoznak. A maradék 12 fő (22,2%) szerint egyáltalán nincs kapcsolatuk a megyével. Az ő véleményük is abszolút negatív, mivel többen azt állították, hogy hiába próbálnak kapcsolatot építeni a megyei vezetésnél mindig „zárt kapukat” találnak. A települési roma vezetők egy része úgy érzi, hogy magukra maradtak, csak akkor voltak fontosak, amikor megalakultak és a választások zajlottak.

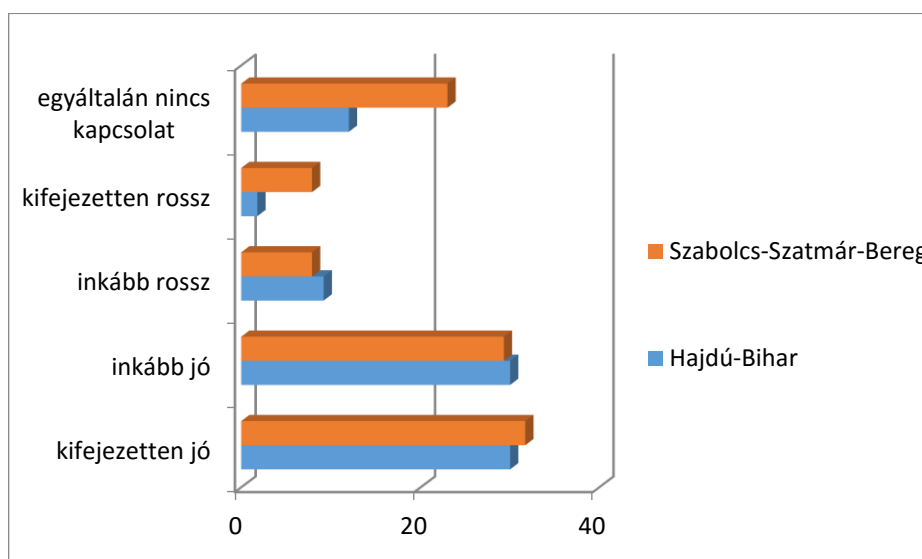
Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 126 települési roma vezető válaszolt a megyei roma önkormányzattal kapcsolatos kérdésünkre. Közülük 40-en (31,7%) látták úgy, hogy a kapcsolatuk kifejezetten jó. Leginkább itt is a személyes jó viszonyt tudható be ez a válasz. Azért néhányan a bizonytalanságuknak is hangot adtak, mert nem tudják, hogy az új megyei roma vezetés az ígéreteiből mennyit fog tudni megtartani. Az „inkább jó” választ adók (37 fő, 29,3%) már jóval visszafogottabbak, véleményük szerint ritkán van érdemi együttműködés. A megyei vezetés az ígéreteit nem mindig tartja meg és nem eléggé kezdeményező a kistépüléseken élő romák felé.

Az „inkább rossz” vélemény 10 főnél szerepel. Ők semmi érdemi segítséget nem tapasztaltak, annak ellenére, hogy sokszor keresték a területi vezetést. Azt is említették, hogy a kapcsolatok minősége abszolút pártfüggő. A „kifejezetten rossz”

véleményt szintén 10-en fogalmazták meg. Ezek a válaszadók információhiányra, elérhetetlenségre panaszkodtak leginkább. Egy esetben az is elhangzott, hogy a megyei vezetés teljesen alkalmatlan a feladatra.

Az a 29 fő aki úgy gondolja, hogy „egyáltalán nincs kapcsolat” szintén negatív véleménnyel van a megyei vezetés felé. A területi szövet teljesen passzív szereplőnek gondolják, akik nem is törekednek a képviselőre és segítségre. Több esetben előfordult, hogy még az elérhetőségüket sem adták meg a helyi vezetőknek. A jelenlegi megyei vezetőt pedig kezdőnek tartják, aki nem is biztos, hogy alkalmas a feladat ellátására.

15. ábra: A települési roma nemzetiségi önkormányzatok kapcsolatai a megyei roma önkormányzatokkal megyénként (%)

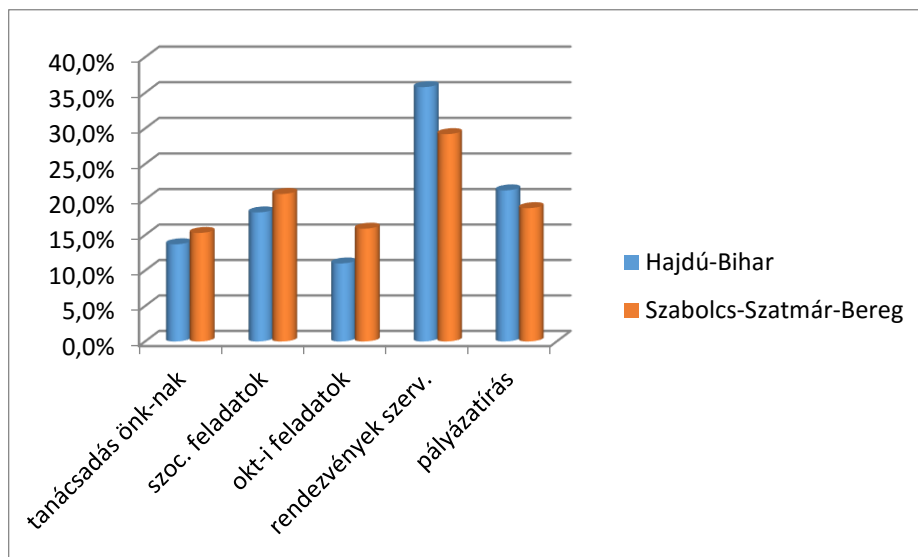
Forrás: saját szerkesztés a roma nemzetiségi önkormányzatok válaszai alapján

A két megye összevetésében azt tapasztaltuk (15. ábra), hogy a jó véleménnyel lévő vezetők, képviselők aránya közel azonos. Viszont Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében jóval magasabb azoknak az aránya, akik nincsenek megelégedve a megyei roma vezetéssel. Ennek hátterében több tényező is állhat:

- hosszú idő után volt változás a megyei roma vezető személyében,
- az új vezetés még nem tudta megismertetni magát, nincs meg felőlük a bizalom,
- ebben a megyében jóval több roma nemzetiségi önkormányzat működik, amelyeket nehéz összefogni.
- magasabb a roma lakosság aránya és több településen komoly problémákkal küzdenek.

A kérdőív további részében arra is kitértünk, hogy a helyi roma nemzetiségi önkormányzatok milyen tevékenységeket folytatnak. Ennek megválaszolására zárt válaszlehetőségeket kínáltunk (16. ábra), és egyszerre több is jelölhető volt, mindezt kiegészítettük „egyéb” kategóriával is.

16. ábra: A roma nemzetiségi önkormányzatok tevékenységi körei %-ban és megyei bontásban

Forrás: saját szerkesztés a roma nemzetiségi önkormányzatok válaszai alapján

A megadott válaszlehetőségek közül leginkább rendezvényszervezéssel foglalkoznak az önkormányzatok. A személyes beszélgetések kapcsán többen említették, hogy a működési költségvetési támogatás (ahol a népszámlálás szerint 25-50 fő vallotta magát romának 189.801 Ft, ahol 50 fő felett ott 379.603 Ft) nem is nagyon elég másra, mint évente egy-két rendezvény megszervezésére, vagy óvodai-iskolai programok támogatására. Ezek a közösségi összefogatok fontos színterei a hagyományos cigány/roma kultúra (leginkább tánc és zene) bemutatásának.

Ezen kívül főleg szociális jellegű (adományok, szemétszedés, lakások rendbetétele) feladatokkal és pályázatok írásával (általában a helyi önkormányzattal közös) foglalkoznak. Más területek (pl.: önk-i tanácsadás, okt-i feladatok) kevésbé hangsúlyosak. Azért van így, mert az önkormányzatok nem mindenhol tekintik partnernek a roma önkormányzatot. Az oktatási feladatok gyenge szerepeltetésének a legfőbb oka, hogy a tanoda-pályázatok éppen elbírálás alatt állnak és jelenleg sok helyen szünetel a működésük.

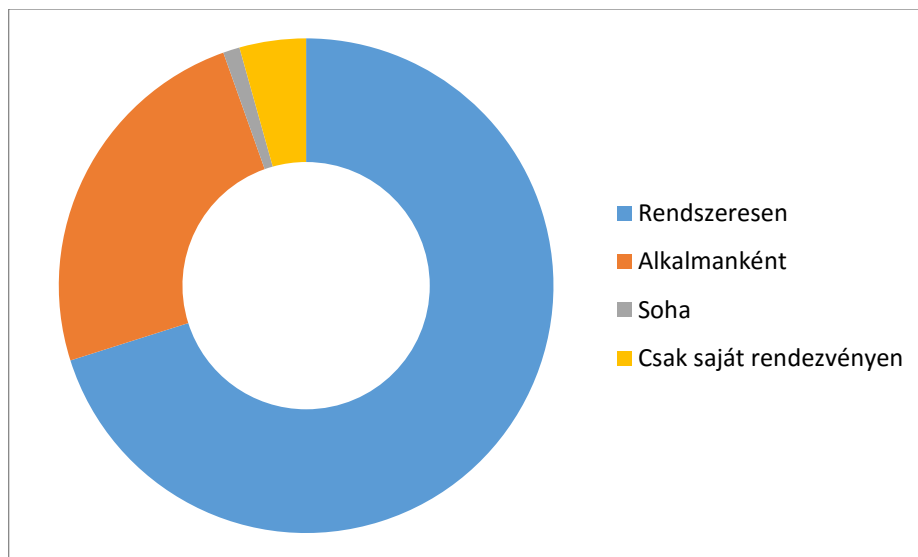
A kiegészítő „egyéb” válaszokból kiderült, hogy a valóságban még számos feladatot ellátnak a roma önkormányzatok. Néhány településen a

konfliktuskezelésben játszanak kiemelkedő szerepet, máshol meg a hivatali ügyintézésben, kérelmek írásában, vetőmagosztásban, kirándulások szervezésében vesznek részt.

Az RNÖ-k elmondás szerint ezt a munkát mindössze 61 helyen segítik civil szervezetek, melyből 14 településen meg sem nevezték ezeket. Leginkább szociális célú (élelmiszer és ruhaadományok, ösztöndíj-programok) tevékenységeket végeznek. Az egyházak (karitás, pünkösdi és baptista gyülekezetek) mindössze 8 településen lettek nevesítve. Vannak azonban olyan helyi, vagy térségi szervezetek (Amenca Velünk Európában, Igazgyöngy Alapítvány, Komádi Roma Civil Összefogás, Romák Nyírmadáért Egyesület), amelyek aktív segítő munkával támogatják a roma lakosságot. A Minden Gyerek Lakjon Jól Alapítvány mindösszesen három településen került megemlítésre. A Máltai Szeretetszolgálat és a Vörös Kereszt munkáját pedig kilenc településen nevezték meg a roma vezetők.

A romáknak szánt kérdőívben is szerepelt, hogy a roma lakosok részt vesznek-e a helyi kulturális rendezvényeken. A válaszlehetőségek szintén ugyanazok voltak, mint a települési vezetőknek szánt kérdőívben (lásd 12. ábra).

17. ábra: Roma lakosság részvétele a helyi kulturális programokon a települési roma nemzetiségi önkormányzatok véleménye szerint

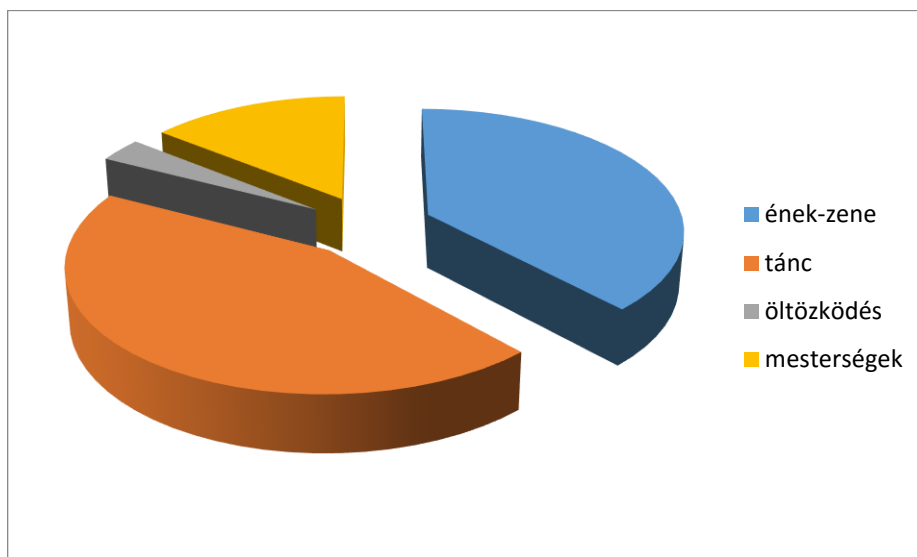
Forrás: saját szerkesztés a roma nemzetiségi önkormányzatok válaszai alapján

A 17. ábra alapján is látható, hogy a települések 70%-án a roma lakosok a helyi kulturális rendezvényeken részt vesznek. Alig van olyan roma közösség (pl.: Levelek, Szatmárcseke), akik soha nem látogatnak el a helyi kulturális programokra. Nyolc településen (pl.: Tiszavasvári, Nyírmada) pedig azt a választ kaptuk, hogy a

romák csak a saját rendezvényeiket látogatják szívesen. Az ilyen településeken vagy az önkormányzatok között, vagy a roma és nem roma, vagy a roma közösségen belül is olyan feszültségek vannak, amelyek kihatnak a közösségi kulturális életre.

A helyi cigány/roma hagyományőrzésről a 184 RNÖ közül 93-ban nyilatkoztak úgy, hogy a településükön létezik. Ezek közül 3 kivétellel mindenki nevesítette, hogy milyen tevékenységet folytatnak. Több válaszlehetőség is adható volt. Ha ezeket részleteiben megvizsgáljuk (18. ábra), akkor látjuk, hogy a tánc és az ének-zene dominál.

18. ábra: Legnépszerűbb cigány/roma hagyományőrző tevékenységek megoszlása a RNÖ-ök válasza szerint

Forrás: saját szerkesztés a roma nemzetiségi önkormányzatok válasza alapján

Néhány településről igazán magas színvonalú énekesek és együttesek is kikerültek. Pl.: Paszabról a Parno Graszt, valamint Nagyecsdről Bódi Guszti és a Nagyecsed Fekete Szemek.

A hétköznapi öltözködésből már eltűnt a hagyományos viselet, de néhány helyen (pl.: Nagyrábé, Kántorjánosi) próbálják ezt felidézni. A hagyományos foglalkozásokat is egyre kevesebben (pl.: Ópályi, Kótaj, Újszentmargita) ismerik és tudják átadni a fiatalabb nemzedékeknek.

A témakör utolsó kérdésében azt próbáltuk felmérni, hogy részt vesz-e a roma lakosság a települések sportéletében és főként milyen sportágakban mutatják a legnagyobb aktivitást. A 184 települési RNÖ válasza szerint a romák 135 településen vesznek részt aktívan valamilyen sporttevékenységben. Egy válaszadó kivételével mindenütt nevesítették a sportágot is. Nem korlátoztuk, hogy csak egy sportot

mondjanak, így nagyobb településeken akár két-három sportág is bekerült az aktív kategóriába. A legnépszerűbb kétségtelenül a labdarúgás, mivel csak két vezető nem említette az aktív válaszlehetőségnél. Több helyen (pl.: Nyírbátor, Kisvárdá) van a romáknak külön csapata, melynek sikereire nagyon büszkék az RNÖ vezetői. Szintén jó néhány településen rendeznek külön roma futballtornát, melyek nagyon népszerűek szoktak lenni.

A labdarúgás után különösen a fizikai és küzdősportok (karate, súlyemelés, testépítés, bokszt) népszerűek, de említettek még más labdajátékokat (kosár-, kézi-, és tollaslabda), valamint a sakkot és a gimnasztikát is.

További 41 olyan választ kaptunk, hogy alkalmanként vesznek csak részt a romák a sportéletben. Ebből 30-an válaszoltak úgy, hogy a labdarúgás, ami időnként megmozgatja a roma lakosságot. A másik 11 válaszban hasonló válaszok jöttek, kiegészülve a futással (Encsencs – „fut a falu”, „fut a sulis” rendezvények) a horgászattal (Nagyrábé) és a kerékpározással (Vásárosnamény). Nyírcsászáriban hagyománya van, hogy falunapkor barátságos focimeccset szerveznek a helyi romák és nem romák között.

19 helyen kaptuk azt a választ, hogy a helyi cigányságban nem jellemző a sportolás. Meglepő módon még Debrecenben is ezt a válaszlehetőséget jelölték meg. A többiek inkább kisebb falvak, ahol helyben nem nagyon vannak meg a sportolás feltételei.

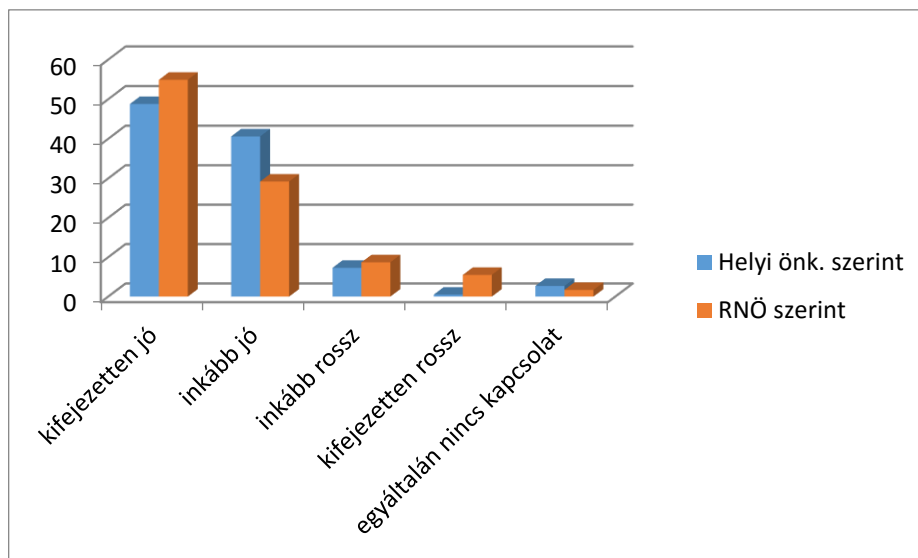
VII. A települési és a roma nemzetiségi önkormányzatok által adott válaszok összehasonlító elemzése

A kérdőívek összevetése azért is érdekes, mivel eltérő szemszögből látják a roma-kérdést az önkormányzati vezetők és megint másból a helyi romák előljárói. Ezért csak azokat a kérdéseket (6 db) hasonlítom össze, amelyek mind a két csoportnak a kérdőívében szerepeltek.

Elsőként annak vizsgálatára térek ki, hogy a két csoport szerint mennyi roma került be a települési képviselő-testületekbe. A helyi önkormányzati vezetők szerint 64 ilyen személy van, amelyek 45 önkormányzat között oszlanak meg. A roma vezetők viszont jóval kevesebbet (41 fő, 31 önkormányzatban) közölték. A 23 fős különbség magyarázható egyrészt azzal, hogy nem minden olyan településen működik RNÖ, ahol magas a romák aránya. Az ilyen helyeken előfordulhat, hogy a romák képviselését egy-két roma települési képviselő látja el. Másrészt előjön a kérdés, hogy kit és mi alapján tekintünk romának. Azt gondolom ezt a kérdést a helyi önkormányzati vezetők reálisabban válaszolták meg. A romák között előfordul, hogy azokat, akik kiemelkedtek, esetleg vegyes párkapcsolatban élnek már nem tekintik romának.

A következő közös kérdés az volt, hogy milyen a kapcsolat az önkormányzat és az RNÖ között? A 19. ábra alapján megállapítható, hogy alapvetően hasonlóan gondolkodnak a felek az egymás közötti viszonyról.

19. ábra: A helyi önkormányzatok és az RNÖ-k közötti kapcsolat megítélése (%)

Forrás: saját szerkesztés a helyi önkormányzatok és roma nemzetiségi önkormányzatok válaszai alapján

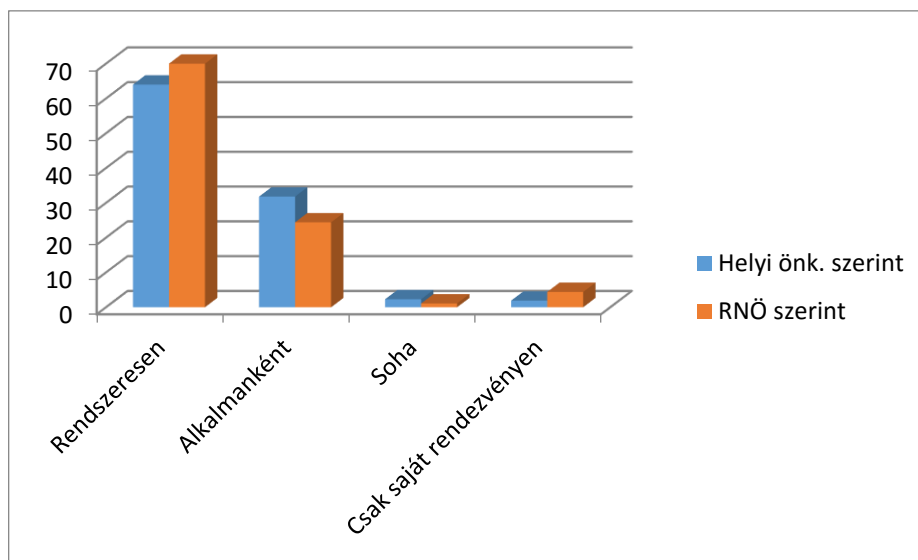
Annyi talán mégis kiemelhető, hogy a RNÖ-ök „szélsőségesebben” gondolkodnak a kérdésről. Ezt bizonyítja, hogy a „kifejezetten jó” és a „kifejezetten rossz” kategóriában is megelőzték az önkormányzati válaszok arányát. 10 településen gondolták úgy a romák, hogy kifejezetten rossz a kapcsolatuk az önkormányzattal, ellentétben a másik oldalon csak egy ilyen válasz hangzott el.

Abban a kérdésben, hogy milyen külső alapítványok és civil szervezetek a fő támogatók alapjaiban megegyeznek a válaszok. A helyi önkormányzatok szerint 90, míg az RNÖ-ök válaszai alapján 61 olyan település van, ahol a segítség ilyen formájával találkozhatunk. Mindkét csoport szerint főleg étel- és ruhadományok jelentik a legnagyobb segítséget. Ezek leginkább alapítványoktól, egyháztól, vagy helyi és térségi támogatóktól érkeznek. A romák válaszaiban nagyobb hangsúllyal találhatjuk meg a Vörös Kereszt és a Máltai Szeretetszolgálat tevékenységét.

A helyi kulturális programokon való részvétel is mindkét kérdőívben szerepet kapott. A közösségi életben való aktív részvétel ugyanis nagyon fontos eleme az integrációnak. Azokon a településeken, ahol nincs komolyabb etnikai feszültség a romák általában részt is vesznek a kulturális rendezvényeken (20. ábra). Ez mindkét csoport válaszaiból kiderült. A többi válasz eloszlása is nagyon hasonló. Ahol a romák

csak a saját rendezvényeiket látogatják, a vezetők hasonlóan látták a kérdést és válaszaik megegyeztek (pl.: Tiszavasvári, Timár).

20. ábra: A roma lakosság részvétele a helyi kulturális rendezvényeken (%)

Forrás: saját szerkesztés a helyi önkormányzatok és roma nemzetiségi önkormányzatok válaszai alapján

A „soha” válaszlehetőségnél nem volt egyezés, a roma vezetők és az önkormányzati vezetők másként látták. A romáknál Szatmárcseke és Levelek, míg a helyi önkormányzatnál (pl.: Kisnamény, Hodász) tartoznak ide.

A hagyományőrző csoportok, személyek kérdéskörnél a helyi önkormányzati vezetők csak 62, míg a roma vezetők 93 településen gondolták úgy, hogy náluk van olyan személy vagy csoport, amely a hagyományokat őrzi és ápolja. Mindkét fél válaszaiban az ének-zene és a tánc dominált. Sajnos megállapítható, hogy a régi mesterségek ismerete egyre ritkább és a hagyományos cigány népviselet erősen veszendőben van, a hétköznapokból teljesen kiszorult. Örvendetes viszont, hogy több iskolában (elsősorban nemzetiségi) tanítják a gyerekek számára a lovári nyelvet, a cigány történelmet és lehetőségük van megismerkedni a kulturális hagyományokkal is.

Az utolsó közös kérdés az volt, hogy részt vesznek-e a roma lakosok a települések sportéletében. Eredményeink szerint mindkét csoport azonos hangsúllyal emelte ki, hogy a labdarúgás az a sportág, mely akár a legkisebb településeken is képes megszólítani a sportolni vágyókat. Nagyon sok olyan labdarúgó sportegyesületről értesültünk, ahol többségben vannak a roma játékosok. A Bozsik-program már általános iskolában igyekszik a gyerekek labdarúgását támogatni, ezzel véleményem

szerint a roma gyerekek szocializációja könnyebbé válik. Az biztos, hogy a labdarúgásban nagyon sok lehetőség rejlik a roma integráció vonatkozásában. A labdarúgáson kívül mindkét oldalon főleg a küzdősportok (bokszt, karate, kick box) domináltak, de előfordult a sakk, más labdajátékok és a gimnasztika is.

VIII. Összegzés

Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben a roma nemzetiségi önkormányzati rendszer jól kiépült. Ez a folyamat szakaszosan, választásról választásra ment végbe és ma már az etnikai viszonyokhoz jól igazodik. A következő években nem várható a számuk további gyarapodása. A roma közösségen belüli ellentétek miatt, a jogszabályi előírások következtében az is elképzelhető, hogy inkább mérsékelt csökkenésre van kilátás.

A területi (megyei) roma nemzetiségi önkormányzatok hatékonyabb működésére lenne szükség. Elsősorban azt hiányolják a települési RNÖ-k, hogy a megyénél nem törekednek a kapcsolatfelvételre, nem nyújtanak kellő mennyiségű információt és nem ismerik a településeken élő romák problémáit.

A RNÖ-k és a helyi önkormányzatok közötti kapcsolatok változókéony képet mutatnak. Ahol a polgármester személyét elfogadják a romák, érzik a segítő szándékát akkor ott általában jó minőségű a kapcsolat. A rossz együttműködés viszont alapvetően kétoldalú probléma. Egyrészt abból fakad, ha a településvezetők úgy érzik, hogy a helyi roma vezetők nem képesek kompromisszumra és csak követelni tudnak. Másrészt a romák oldaláról is jelentkezhet, ha a helyi vezetők nem tekintik őket partnernek. A gondok legfőbb forrása általában a közmunka-programokhoz köthető.

A helyi önkormányzatok képviselői között viszonylag kevés romát találhatunk. Ez jellemző még azokon a településeken is, ahol a romák vannak többségben. A beszélgetésekből kiderült, hogy ennek fő oka a romák között fellelhető irigység és a választási érdektelenség.

A polgárőrségekben indokolt lenne több roma alkalmazása. Egyrészt őket jobban elfogadná a roma lakosság, másrészt olyan információkkal rendelkezhetnek, amelyek megkönnyítik a bűncselekmények megelőzését, vagy megakadályozását.

A civil szervezetek és egyházak ugyan sok helyen támogatják a mélyszegénységben élőket (romákat és nem romákat egyaránt), de még több településen lenne szükség a munkájukra. A roma vezetők és néhány polgármester is kiemelte, hogy leginkább olyan közösségi házakat hiányolnak, ahol mosási, fürdési lehetőség mellett a gyerekek számára is kínálnak felzárkóztató és szórakoztató programokat.

Azokon a településeken ahol nincsenek komolyabb feszültségek a roma lakosok is aktív résztvevői a helyi kulturális programoknak, különösen akkor, ha saját hagyományait is be tudják mutatni. Több helyen a falunapokat a helyi önkormányzat és a RNÖ közösen rendezi. Az oktatási intézményekben tartott ünnepek, amelyek nagyobb számban megmozgatják a roma lakosságot.

A cigány/roma hagyományok tanítására nagy szükség van, mivel a települések jelentős részén a régi kulturális örökségek elvesztek. Viszont a fiatalok körében egyre népszerűbb az autentikus cigány-zene és tánc tanulása. A régi mesterségeket viszont már csak nagyon kevesen ismerik.

A roma integráció sajátos útja rejlik a labdarúgásban. Ennek működtetéséhez viszont szakemberekre, támogatókra, a szülőkre és a gyerekekre egyaránt szükség van. A feltételek még számos településen nem adottak, de a válaszokból kiderült, hogy a roma lakosság legfőbb sportja a labdarúgás, amelyben sok potenciál rejlik a tehetséges gyerekek számára.

A RNÖ-ök főként rendezvények szervezésével foglalkoznak, de abban az esetben, ha irodahelyiséggel, internetkapcsolattal, ügyintézési gyakorlattal bírnak, előszeretettel keresik fel őket a roma lakosok. Tehát törekedni kell arra, hogy minél képzettebb romák kerülhessenek vezető pozíciókba, akik a hétköznapi ügyekben is tudnak segíteni. Az elismert roma vezetők nagyon sokat tudnának tenni abban is, hogy a romák részéről érkező feszültségeket elhárítsák, illetve a településvezetőknek hasznos tanácsokat adhatnának a problémák kezelésére.

Felhasznált irodalom:

- Béki P. 2014: „A fizikai aktivitás és a sport magyarországi dimenzióinak feltárása” – ÖRO Sportintegráció. <http://sportmenedzsment.hu/wp-content/uploads/2014/06/%C3%96RO-Sportorient%C3%A1ci%C3%B3.pdf> (Letöltve: 2016. június 2.).
- Bódi F. – Bódi M. 2011: *Hol vannak a választók?* Politikatudományi Szemle 1. pp. 51-74.
- Karácsony Z. 2005: *Lesznek-e 2006-ban kisebbségi választások.* Barátság 1. szám pp. 4509-4512.
- Kállai E. 2005: *Helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzatok Magyarországon.* Gondolat – MTA Etnikai – nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest 204 p.
- Kállai E. 2008: *Helyi cigány kisebbségi önkormányzatok elméleti modellje és működési gyakorlata Magyarországon.* PhD – értekezés, Miskolc.
- Kállai E. 2012: *A nemzetiségi jogok helyzete Magyarországon a jogszabályváltozások tükrében.* Miskolc.
- Kocsis K. 2001: *Az 1998. évi kisebbségi önkormányzati választások néhány etnikai földrajzi sajátossága.* In.: Sisák Gábor (szerk.): *Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon a XX. Század végén.* Osiris Kiadó, Budapest pp. 96-123.
- Mayer É. 2011 (szerk.): *Új nemzetiségi törvény született.* Barátság 6. szám pp. 6975-6978.
- Pásztor I. 2013: *Északkelet-Magyarország roma lakosságának és cigány kisebbségi önkormányzatainak társadalomföldrajzi vizsgálata.* PhD értekezés kézirat, Debrecen.
- Pásztor I. – Adorján B. – Péntes J. 2013: *A romák kisebbségi önkormányzata az Észak-alföldi régióban.* Kisebbségkutatás 2. szám pp. 102-119.
- Rátkai Á. 2003: *Kisebbségi önkormányzati választások 2002-ben.* Regio: kisebbség, politika, társadalom 4. szám pp. 77-90.
- 2011. évi CLXXIX. törvény.: A nemzetiségek jogairól. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100179.TV (Letöltve: 2016. május 31.)
- NEMZETI TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁSI STRATÉGIA – MÉLYSZEGÉNYSÉG, GYERMEKSZEGÉNYSÉG, ROMÁK – (2011–2020) Budapest, 2011. november KIM Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság. <http://romagov.kormany.hu/download/8/e3/20000/Strat%C3%A9gia.pdf> (Letöltve: 2016. június 1.)
- MAGYARORSZÁG KORMÁNYÁNAK ÖTÖDIK IDŐSZAKI JELENTÉSE az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája megerősítésével vállalt kötelezettségeinek a végrehajtásáról 2011. <http://2010-2014.kormany.hu/download/7/10/80000/Magyarorsz%C3%A1g%20korm%C3%A1ny%C3%A1nak%20%20id%C5%91szaki%20jelent%C3%A9se.pdf> (Letöltve: 2016. június 1.)

- Országos Polgárőr Szövetség Tájékoztatója 2009: „A kistelepülések biztonságának javítása céljából kialakított rövidtávú program”.
http://www.opsz.hu/storage/upload/2009-2010kistelepsemehszakmaitmogats-pdf_20110913122441_45.pdf (Letöltve: 2016. június 3.)
- Nemzetiségi önkormányzatok működési költségvetési támogatása 2015.
[http://www.kormany.hu/download/8/0d/30000/nemzetis%C3%A9gi%20%C3%B6nkorm%C3%A1nyzatok%20m%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9si%20k%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9si%20t%C3%A1mogat%C3%A1sai%20\(2\).pdf](http://www.kormany.hu/download/8/0d/30000/nemzetis%C3%A9gi%20%C3%B6nkorm%C3%A1nyzatok%20m%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9si%20k%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9si%20t%C3%A1mogat%C3%A1sai%20(2).pdf) (Letöltve: 2016. június 4.)
- Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése: 1201-es (1993) ajánlás az Emberi Jogok Európai Egyezménye a kisebbségi jogokra vonatkozó kiegészítő jegyzőkönyvvel kapcsolatban. <http://adattar.adatbank.transindex.ro/nemzetkozi/rec1201h.htm>
(Letöltve: 2016. június 3.)